

Vabadussõja Tähistel.

HIND 5 SENTI.

Väljaandja: VABADUSSÕJA MÄLESTAMISE KOMITEE

Vastutav ja tegevtoimetaja: kolonelleitnant O. KURVITS.

Toimetuse aadress: Tallinn, Pagari t. 1; telef. kaitseväe 195.

Nr. 5.

Tallinnas, 18. mail.

1934.

Vaimu sümbol.

„Seda tehke minu mälestuseks“.
Luuk. 22, 19.

Nelipühi on vaimupüha ja vaim on nägematu. Kõige paremad ja suuremad väärtused, mis ristiusk meile on pärandanud, ei ole haaratavad viie meelega. Neid võib kanda ainult südames ja tunda üksnes hinges. Kes ripub lihalikkude asjade küljes ja vajab käegakatsutavaid tõestusi, sellele on tingimata tarvilikud nähtavad imed ja pühad reliikviad, selle usk on veel väga nõder, selle arusaamine igaviku väärtustest on õige pealiskaudne. Naatsareti mehe õiged jüngrid on need, kes kannavad endis tema vaimu ja usuvad ka siis, kui nad ei näe. Meile kristlastele on muidugi suurteks varadeks Petlemma söim ja Kolgata rist ja Joosepi haud, aga kõige tähtsam on siiski nelipühi vaim.

Ka rahvuslikus ja riiklikus elus seisavad seesmisel väärtused esimesel kohal. Tänuikkuse meelsus nende vastu, kes on annud isamaa eest oma elu ja on ohvreid tuues rajanud meie riigi, on kõigi heade asjade juureks. Ustavuse ja kohusetunde ja enesesalgamise vaim on see, mida meie kõige pealt vajame, kui Eesti peab jääma vabaks ja iseseisvaks. Sinine-must-valge lipp, riigi vapp, vabaduse rist ja teised säärased asjad on suured pühadused, aga tähtsam on siiski isamaarmastus, mis elab kodanikkude rinnus. Ülim asi on, et meie riik ja rahvas seisaks nelipühi kõrgusel.

Ometi andis Jeesus enne oma lahkumist sellest maailmast oma jüngritele paasaleiba ja lepingukarikat ja ütles: „Seda tehke minu mälestuseks“. Oma jumalagajatu kõnedes ta oli väga mõjuvalt rääkinud neile sellest, et nad ei jää ilma abita ja toeta, sest tema asemel tuleb neid juhtima vaim. Aga siiski ta pidas taryilikuks korraldada ka midagi nähtavat, mis sümboliseerib tema ligiolekut, mille najal nad otse kehaliselt tunnevad igaviku väärtuste väge. Ta mõistis hästi inimloomuse nõrkusi ja tarvidusi. Ta teadis, kui suur tähtsus on sõpruse käepigistusel ja armastuse suudlusel. Ta nägi ette, et inimesed ei saa mõõda nähtavatest altaritest ja pidulikkudest preestrikuubedest ja meelihaaravatest tseremooniast. Ta sai aru, et jõuetu inimhing ilma nende väliste asjadeta kergesti kaotab pinna jalge alt, muutub külmaks ja läheb tuimaks. Ta tunnustas, et vaim vajab sümbolit ja armastus nõuab toitu ja käskis neil ikka jälle tulla kokku pühaks sööminguks ja teha seda tema mälestuseks.

Ka rahvad ei ole kunagi saanud elada ilma sümboliteta, millistesse oli koondatud nende vaim. Olen alati olnud suur Napoleoni austaja ja kui olen luge-

Kindral J. Laidoner Vabadussõja üldmonumendist.

Eesti Vabadusristi 15. aastapäeva aktusel 10. mail s. a. kindral J. Laidoner omas kõnes avaldas muuseas järgmisi mõtteid:

Vabadusristi Vendadel on ilusaks traditsiooniliseks kombeks kord aastas tulla erikohas kokku, et pühitseda Vabadusristi päeva. Seda selleks, et süvendada sidemeid üksteisega, värskendada mälestusi Vabadussõjast ja vaadata vanu lahingvälju.

Neil päevadel on iga kord algatatud uusi mõtteid, uusi ideid. Nii esimesel Vabadusristi päeval Narvas tekkis mõte jäädvustada Vabadussõja esimesi lahingkohti Narvas vastavate mälestusmärkidega. Kindral A. Tõnissoni hoolet on nüüd Vabadussõja esimesele lahingväljale Narvas istutatud Vabadustammik ja see koht vastavate mälestuskirjadega ära märgitud. Lahingvälju on veel tähistatud mujalgi. Seda tööd tuleb energiliselt jätkata, et kõik meie tähtsamad Vabadussõja lahingväljad leiaks väärilist äramärkimist. Teha võib seda kulude säästmise mõttes päris lihtsate abinõudega, näiteks harilikkude põllukividega ja vastavate tekstidega. Peaasi selle juures on, et mälestuseseme materjal oleks vastupidav, kindel, millele nii kergesti ei hakkaks ajahammas, mis jääks püsima.

Pea igas linnas, alevis ja kihelkonnas on juba püstitatud mälestussambaid Vabadussõjas langenute auks ja mälestuseks. Kuid meil puudub senini kahjuks veel üldine mälestusmärk Vabadussõjale.

Iga rahvas pühitseb ja mälestab oma suursündmusi. Meie riigi ja rahva suuremaks ja tähtsamaks sündmuseks on meie Vabadussõda. Kui meie poleks võitnud Vabadussõjas, siis Eesti poleks mitte praegu iseseisev riik, eesti rahvas mitte vaba rahvas, vaid oleks kellegi alla surutud.

nud midagi tema languse ajajärgust, siis ikka nagu teatud kurbusega, et see hüglane jäi viimaks alla. Aga kui ma külastasin Leipzigi rahvastelahingu mälestussammast ja sammusin selle kuninglikkude võlvide all kõrgemale ja kõrgemale, siis haaras ka mind mingi aukartuse ja hardumuse tunne, kuigi minu lemmik seal võideti. Kes meie seast ei satuks aga vaimustusse vaadeldes mõnda Vabaduspäeva paraadi ja nähes, kuidas oma riigi kaitseväge osad pidulikkude muusikahelide saatel uhkelt ja sirgelt sammuvad mõõda? Ja kes ei oleks juba tunnud, kuidas seisatades mõne meie Vabadussõja mälestusmärgi ees kusagil kodumaa linnas või kihelkonnas või isegi mõnel lahinguväljal hing hakkab nagu lainetama ja kiskuma sind alt tolmust kusagile kõrgemale? On väljaspool kahtlust, et kui puuduks nähtavad sümbolid, mis meid õhutavad ja elustavad ja vaimustavad, siis

Kindral J. Laidoner, Eesti Kaitseväge Ülemjuhataja Eesti Vabadussõjas ja praegu.

Aukohustus tuleb täita ja Tallinna peab kerkima Vabadussõja monument. Ta ei tarvitse ka olla kallis, võib olla lihtne, kuid sellejuures tingimata sarnasest materjalist, mis kaua, kaua püsib.

Tänasel Vabadusristi päeval pöördun kõikide Vabadusristi kavaleride poole, et teie kõigiti kaasa aitaksite selleks, et see monument võiks kerkida, ja et see sünniks peatselt. Kui see sammus kord valmib, siis loodetavasti tuleme jälle Vabadusristi päevaks Tallinna kokku.

Soovin, et Vabadusristi 15. aastapäevalt teie kõik ühes viiksite kindla tahte isiklikult kaasa aidata kõige oma energiaga Vabadussõja üldmonumendi peatselt püstitamisele, et teie kõik kaasa aitate selle mõtte, selle idee propageerimiseks võimalikult laialisemates rahvahulkades, sest teie südamele peab see kavatsus seisma kõige lähemal.

meie liig kergesti unustaks ja kivineks ja muutuks külmadeks äripäevalasteks.

See on suur puudus, et meie riigi pealinnas ikka veel ei ole Vabadussõja mälestussammast. Kui meie langenud kangelased ise eelseisvaid nelipühil meiega räägiks, siis nad sooviks meile muidugi tugevat vaimu ja kindlat meelt, ustavat isamaarmastust ja vankumatut kohusetunnet. Aga kindlasti nad paneks meile südamele ka selle, et kord ometi meie rahvusliku vaimu sümbol kerkiks meie pealinnas, et ehitataks siia olgugi lihtne aga maitsekas sammus, mis peaks elavat jutlust Vabadussõja kangelastegudest ja vaimustaks ka järgnevaid põlvi kui tarvis panema kaalule oma elu rahva ja riigi parema tuleviku eest. Töötagem seda nelipühi pidades, et asume kõige lähemal ajal selle oma aukohuse täitmisele. Tehkem seda... nende mälestuseks Theodor Tallmeister.

EESTI KIVIÕLI ^A/_Ü

Kõige suurem õlitööstus Eestis

Juhatus ja müügiosak.
Tallinn, Vene tän. 7

Kõnetraadid:
463-05, 464-50 ja 465-56

Kauba märk

Tehased ja kaevandus:

Kiviõli jaam

Kõnetraat Sonda 15

Kõrgevärtusline kütteõli, immutusõli, „Fenolaat“ ja „Carbestoleum“, Viljapuu-karbolineum „Estoleum“, Katusetõrv, Mootornafta, Auto ja aviobensiin „Estolin“

Majaomanike Krediitpank ^Ü/_P

Tallinn, Valli tän. 10

Sank toimetab kõiki pangaooperatsioone

Panga juures kinnitus A.S. Eesti Lloyd agentuur

TELEFON: 426-69

Pank avatud kella 9-2 ja 5-6

„Päevaleht“

on erakondadest rippumatu, levinum ja loetavaim päevaleht Eestis. Suurim ning kasulikum kuulutamise leht.

„Laste Rõõm“ — loetavam lasteajakiri.

Suurimad ning täielisemad

raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplused, kirjastuse- ja paberilaod Eestis.

Täielisem Graafikatööstus. Trükikoda. Litograafia. Tsinkograafia. Kõitekoda.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

TALLINN — Eesti, Pikk tänav 2, omas majas.

RESTORAN
SUUR BAAR

„ASTORIA“

HARJU 19. TELEFON 437-00.

Mugav veinibaar.

Sissesõitjaile NN toad.

Pealinna suurim biljardisaal.

A|s. VENNAD POPOV

Kontor: Lai 34 Tallinn Ladu: Põhja p. 17
Tel. 441-31, 442-09 Tallinn Tel. 441-24

Kohale jõudnud
uus saadeti Inglis

tsingitud katuseplekki, tuntud markidega

„Bingley“
„Öökull“

Ehitajatele pakume laost: talasid, betonrauda, torn-
sid, tornühendusjagusid, armatuure, sanitaarseid
tarveid ja sisseadeid kui ka teisi ehitustarveid.
„Masonite“ ehitus-, isoleer- ja parkettplaate.

„Virumaa Teataja“

Rakveres, Lai uul. 9-b, tel. 2-21.

„Virumaa Teataja“

on kõige loetavam ajaleht Virumaal. Arvurikas kaastöölise võrk kindlustab „Virumaa Teataja“ sõnumite värskuse ja uudiste mitmekesiduse.

„Virumaa Teataja“

kuulutustel on hea edu, sest „Virumaa Teataja“ loeb iga viies inimene Virumaal ning tema kuulutused levivad ostujõulisemais ringkonnas.

Ärimehed! Teie tahate leida oma kaubale ostjaskonda Virumaal, siis kuulutage „Virumaa Teatajas“. See on kindlasti tulutoovam, kui kallid reklaamid igapäev ilmuvais ajalehtedes, mida maal loeb ainult mõni üksik.

Kuulutused „Virumaa Teatajas“ maksavad: üks millimeeter ühel veerul kuulutuste külje, 3 senti, teksti ees 6 senti ja tekstis 10 senti. Kuulutusi võetakse vastu „Virumaa Teataja“ talituses, Rakveres, Lai uul. 9-b, tel. 2-21, igal äripäeval kella 8–5 ja kuulutuskontorites Tallinnas ja Tartus

Moodsamaid

hooaja uudiseid

siidist,

villast ja

puuvillast

soovitab rikkalikus valikus

A-S. „RAUANIT“

Tallinn, Põhja puiestee 7.

Saada üle Eesti.

Võõrastemaja - restoran

„ROOM“

Maneesi tän. 1. Tel. 425-51.

Reisijaile moodsalt
sisustatud toad jooksva
sooja ja külma veega,
vannide ja telefonidega.

Igapäev uues saalis

luksustik

rootsi eine

alates kell 11.

Lõunad kella 1–5.

Muusika lõunal ja õhtul.

Hinnad ajakohased.

EESTI NÖÖBITÖÖSTUS

„MERKUUR“

Omanik A. & J. Fürst.

Tallinn, S. Tartu mnt. 69. Telef. 306-74.

G. BIRK'i

auruvärvimise ja keemilise puhastuse tööstus.

ASUTATUD 1820. a.

Tallinn, Maakri tän. 23, tel. 309-18
ja Raekoja pl. 13, telefon 429-28.

Värvimine, vanutamine, scheerimine, dekateerimine, apreterimine ja pleekimine. Ülikondade, kleitide, pallute, siidriete jne. keemiline puhastamine. Pressimine Ameerika Hoffman's Methodi masinal. Töö korralik, hinnad mõõdukad.

Tööde vastuvõtmise kohad: Abja-Paluoja, Rapla Paldiskis, Risti-Kosel, Riiseperes ja Tallinnas mitmes kohas Vanem tööstus Eestis!

Omab „Grand Prix“ ja 7 kuldauraha 1904. — 1909. a

Kõiksugu

seemned.

Eesti Seemnevilja Ühisus.

UNION

jalanõude 1934. a. uued mudelid on elegantsed

UNION

jalanõud

on nägusad ja ületamatud oma headuse poolest.

HINNAD ÕIGLASED.

ETA

Püstitame monumendi Vabadussõjas langenuile.

Eesti õpetajaskond Eesti Vabadussõja üldmonumendi püstitamisele, kaasaaitamisele.

Hariduse- ja Sotsiaalminister hra N. Kann, püüdes heatahtlikult kaasa aidata Vabadussõja üldmonumendi püstitamisele, avaldas „Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Teatajas“ nr. 6 Eesti õpetajaskonnale alljärgneva üleskutse:

Sõdades langenud kangelaste mälestuse jäädvustamine monumentide näol on kõikidel aegadel olnud kõikide rahvaste üheks kaunimaks ja ilusmaks kombeks. Ka Eesti Vabadussõjas langenud kangelaste teod ja mälestus neist peab püsima meie tulevastes põlvetes seda enam, et sõda, mis peeti, oli Vabadusvõitlus oma eluõiguste eest. See suur Vabadusvõitlus on seljatanud. Oleme selles võitluses aastasadandeid kestnud ülekohtu kõrvaldanud ja avanud järeltulevatele põlvetele vaba arenemistee, oleme saavutanud üheõiguse iseseisvate rahvaste peres. Need on kõrgemad saavutused, mida ühel rahval üldse võimalik on saavutada. Vabadussõda on seega tähtsaim ja enamõigustatud kõigest sõdadest, et temale püstitada vääriku monument. Monumendiga loome parima võimaluse Vabadussõja sangarite hingeliste elamuste, võimete ning tunnete edasiandmiseks, mis meid tiivustasid Vabadussõda algama, hoolimata kõigest raskustest, hoolimata vaenlase suurest ülekaalust. Vabadussõja kangelaste võimed ja tunded ei tohi hauda variseda ühes meiega. Need peavad edasi kanduma noorsoos tulevastele põlvetele.

Vabadussõjast ei kokkunud tagasi ka meie koo-

lipoisid. Mitmed neist langesid kangelastena isamaa parema tuleviku eest. Mälestus neist langenud noortest ja teistest langenud kangelastest peab püsima meie tulevaste põlvete mõttes, peab tiivustama ka praegusi ja tulevase noori selles vaimus, mis oli vabadussõjaaegsetes noortes, kui isamaa neid kutsus.

Nende langenud kangelaste mälestuseks kavatses Vabadussõja Mälestamise Komitee püstitada Tallinnas Vabadussõja üldmonumendi, mis praegustele ja tulevastele põlvetele tuleb vääriku meelde isamaa eest langenuid kangelasi ja sümboliseeriks nende kangelaslikku Vabadusvõitlust.

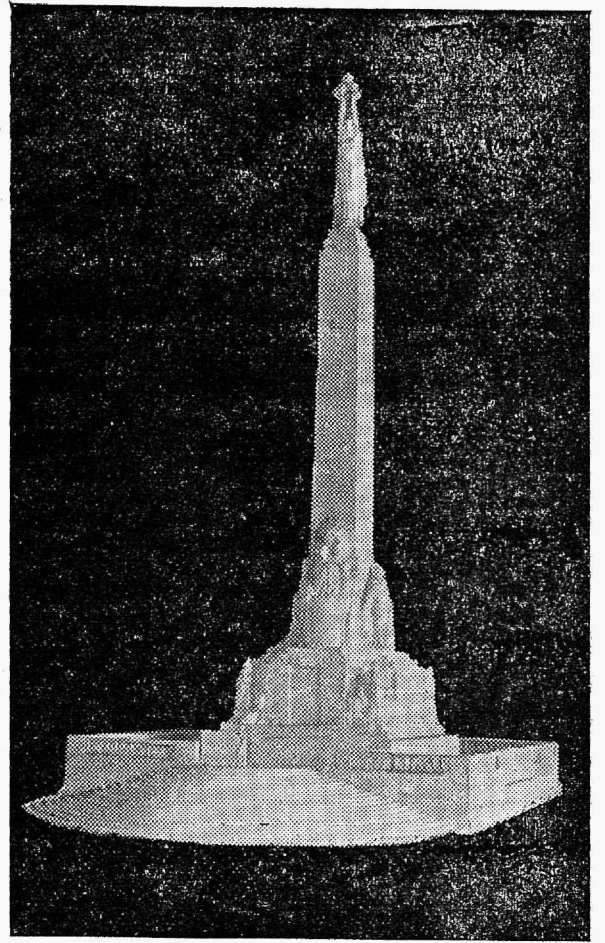
Et praeguvalitseva majandusliku olukorra juures üldmonumendi püstitamine on seotud teatud materiaalsete raskustega, siis peab Vabadussõja jäädvustamine kujunema üldrahvuslikuks ettevõtteks, mis kaasa tõmbaks energilisele toetamisele ja kaastööle kõiki ühiskonnakihte, ka meie koole, õppejõude ja õpilasi.

Pöördun kogu õpetajaskonna poole palvega, mitte keelda oma kaasabi Vabadussõja üldmonumendi püstitamise vajaduse selgitamisel ja koos õpilaskonnaga kaasa aidata Vabadussõja monumendi heaks müüdavate loteriipiletite levitamise võimalusele laiemates rahvahulkades, millega tänuvärselt kaasa võime aidata oma auvõla kustutamiseks.

Tallinnas, 19. aprillil 1934. a.

N. KANN,

Hariduse- ja Sotsiaalminister.

LÄTI VABADUSSÕJA ÜLDMONUMENDI KAVAND.

Monument selle kavandi järele on Riia südalinnas praegu püstitamisel. Töötatakse selle kallal juba kolmandat aastat. Monument saab väga suurejooneline ja ilus. Kavandi saamiseks korraldasid lätlased korduvalt avalikke võistlusi. Samuti monumendi püstitamiseks vajaliku kapitali kogumisel on vastav Komitee, mille esimeheks Riigipresident, teetsenud väga energiliselt ja laialdaselt, kusjuures kodanikud on toetanud üldrahvuslikku ettevõtet heameele ja suurte summadega. Möödunud aasta lõpuks oli selleks otsustatav kogutud ümmargusest juba 700.000 latti, ehk meil rahas üle 800.000 krooni.

Tähistagem lahinguväljad.

Kindralmajor J. ROSKA, Kaitseliidu ülem.

Olgugi et palju on seni tehtud Vabadussõja sündmuste jäädvustamiseks, ning et palju veel on korraldamisel ja kavatsusel, — arvan, et erilist väärikust tähelepanu lahinguväljade ja üksikute lahingukohtade äramärgimisele.

Kuigi meie ükskord omame täielikud Vabadussõja ajaloomatid ja teised täpsed andmed trükitoodete näol, — sünnitab edaspidi alati raskusi kohapeal — maastikul kindlaks teha lahingukohtade asupaiku ja ulatust.

Nende lahinguväljade lähema ümbruse elanikkond — seal, kus põllumees kaeviku asemel tasaseks jõudnud siluda, — ei suuda juba tänapäeval midagi täpsemalt ütelda ega seletada.

Mida kaugemale aga nihkuvad sündmused meist, seda vähem saab keegi ütelda tulevikuks sellel alal. Ja see on päris loomulik, kui arvesse võtame, et paljud lahingumeestest enestest, tulles praegu, tänapäeval, endistele lahinguväljadele, kus oldud ja heideldud, — ei suuda enam neid kohti näpuga kätte näidata: maastik, ümbrus, on muutunud; mälestust on palju läinud.

Lahingukohtade äramärgimiseks on üksikud kaitseliidu üksused kohapealsete organisatsioonidega siin seal mõne märgikese püstitanud.

Enamik kohti on aga seni märkimata.

Siin peaksid rohkem huvi tundma selle küsimuse vastu need väeosad või nende järeltulijad, kes lahinguid on lõõnud.

Kui selgub, et mõnel pool pole lahingu koht, kus see või teine üksus võidelnud, seni veel mitte ära märgitud, siis peavad need väeosad selle eest valvel seisma, et see sünniks.

Nad peavad ühendusse astuma kohapealsete organisatsioonidega ja asja üles võtma.

Ei ole seni teada juhuseid, kus kohapealset inimesed selles küsimuses poleks vastu tulnud.

Kui seni on loodetud algatust ainult kohapealsetelt, siis on see üheks külgne. Mõnel pool oldakse ehk loium, seal peab algatus mujalt tulema.

Kordan — väeosad peaksid samavõrt huvitatud olema, et nende lahinguväljad tähistatud saaksid.

Iseküsimus on muidugi märkide välimus, hind jne. Siin ei tohiks uhkust ega toredust taga ajada. Peamine nõue — nad olgu püsivad, jäädavad.

Selleks kõige kohasemad on looduslikud, suured kivid, mis palju enam vastu peavad kui igasugused betoonsambad.

Samuti on pealkirjade ja skeemide asi eriküsimus. Siin võivad just vastavad väeosad, eriti viimaste asjus, kohalikkudele organisatsioonidele abiks olla ja peavadki olema.

Puudutades seda küsimust lühidalt, loodan, et suve tulekul nii mõneski kohas lahinguväljade tähistamise küsimus üles võetakse ja lõpule viiakse. Selle mõtte algatajaks ja eestvedajaks kohtadel võiksid olla Vabadusriisti vennad.

Ärimed, kaupmehed, töösturid j. t.

Kuulutage Vabadussõja Mälestamise Komitee poolt väljaantavas lehes „Vabadussõja Tähistel“, sest selle kaudu tungib Teie kuulutus igasse Eesti nurka.

„Vabadussõja Tähistel“ trükitakse igakord vähemalt 25.000 eksemplaris ja saadetakse tasuta laiali üle kogu Eesti. Siin avaneb Teile kasulik võimalus tutvustada laiematele rahvahulkadele oma ettevõtet ja kaupa, et võita poolehoidu ja suurendada tarvitajaskonda.

Järgmine number „Vabadussõja Tähistel“ ilmub 10. juunil. Kuulutusi sellesse lehte võetakse vastu kuni 8. juunini. Kuulutuste hind: veeru laiusel 10 senti mm. Kuulutused saata Vabadussõja Mälestamise Komiteele Tallinn, Vene tä. 1, postkast 286, telefon kaitsväe 2-40.

SUVITA

Kasulikult mõnusaalt ja odavasti teaduslikult ilusast suvitusest, loobis Narva-Jõesuus!

• Võrratu, peen tiivaramid

• Suurepäraseid parjaid ja kore männimeid

• Üürtte anda üle 700 suvita ja rohkemist ühe siktube, kogu sisemise seaga ja majatarvete

• Moodsaaim kuurhoone

• Dr. Sattmanni ja Fluene muda- ja restorandid

• Panstoonid

• Tantserid, sport ja mitmesug. jõudustused

• Palju huvitavat ja vaatamisväärset aega lootes, kauris NARVA. Ükski vanalinn Jõa-Curaapas pole endla keskaegset ilmet nähtinud nii hästi kui 73 rajandit rajatud Narva.

• Teie tervis vajab kasutust, päikest, õhku — ja siin avarust.

• Kõhemat informatsiooni annab

Suvitusbüroo

Narva-Jõesuus

Telef. 9. Paska t. 27

NARVA-JÕESUUS!

Aurujõul riidevärvimine, apreterimine, pleekimine ja keem. puhastuse tööstus

B. Schocher

Jahu t. 3-b, kõnetr. 468-35. V. Viru 13, kõnetr. 450-84.

Estonia Valge Saal ja suveaed

Igal õhtul

kabaree ja tants.

Mängib KURT STROBEL ja tema orkester.

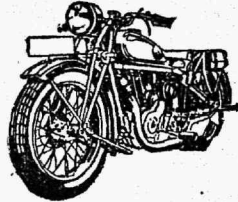
Algus kell 9 õhtul.

Kohale jõudnud uus saadeti maailmakuulsaid

Husqvarna ja N.S.U.

**jalgrattaid ning
motorrattaid.**

Uuemad mudelid. Kroomnikkel- väljatöötus (roostevaba).
Husqvarna ja N. S. U. on vanemaid vabrikuid, suu-
remad kogemused, seepärast kõrgem kvaliteet.

A.-s. Tormolen & Ko.

Tallinn, Raekojaplats 17, telefon 428-06.

FOTO alal kõik tar-
bed, ilmutamise ja
kopeerimise tööd.

Need, kes vabastasid kodumaa.

Kunstnik M. Maksolli õlimaal.

Süüdakem pիրրud kahest otsast!

Eesti rahva vabadus ja riiklik iseseisvus on lunastatud Vabadussõjas tule, raua ja verega. Selle lunastamistöö juures meie kaitsevält ülesnäidatud kangelaslikkuse ja ohvrimeelsuse tähistamiseks ja sangarliku võitlusvaimu säilitamiseks tulevastes põlvedes on praegu käimas üle maa hoogne tegevus. Pea igas linnas, alevis ja kihelkonnas on püstitatud, püstitatakse või kavatakse püstitada Vabadussõda meelestav mälestissammas või ehitis, mis peab hoidma ära, et Vabadussõjast osavõtnute kangelasteid ei langeks unustuse hõlma. Samuti on teoksil eeltööd ka Vabadussõja üleriikliku mälestusmonumendi ehitamiseks Tallinna. See mälestusmonument tahab kavandi järgi nii kogult kui kujult ületada kõik teised meil senini olevad ja ehitatavad mälestusmärgid ning töötada saada kaunimaks ehteks.

Kahtlemata on Vabadussõja säärane jäädvustamine vägagi vajaline ja õilis tegu. Kindlasti saavutaks aga mälestamine veelgi suurema mõju kui leitaks võimalus seda teostada ka üldsusele kättesaadava ja kergelt mõistetava elava sõnana, pildina või helina, et tungida rahva hinge sügavustesse, õhutades teda mehisusele, vaprusse ja ohvrimeelsusele Vabadussõja kangelaste õilsal eeskujul.

Senini on Vabadussõja mälestiste jäädvustamisega tegelenud peamiselt ajaloolased, kujurid ja arhitektid. Nende tööd, olguki või kunstiteosed, oma põhioluliselt on tajutavad rohkem mõistusega kui hingega ja tunnetega. Kuna aga viimased tegurid rahva ja riigi tuleviku kindlustamisel nõuavad ühevõrdset hoolitsemist mõistusega, siis ei oleks ettenägelik jätta kasutamata rahva hinge ja tundeid mõjutavad Vabadussõja motiivid. Sellel alal ootab meil ees tänulik tegevuspõld kunstnikke, kirjanikke ja luuletajaid, kes mõistavad panna helisema inimhinge salakeeli ja kes suudavad sülitada ka neid südameid, millisteni tähistate mõju- piirkond muidu ei küüni.

Pole kahtlust, et Schveitsi legendaarse rahvuska-
gelase Vilhelm Tell'i mälestussammast ei ole näinud suur hulk Schveitsi elanikke, kuid isamaa-armastust ülistav legendi Vilhelm Tellist tunneb mitte ükski iga Schveitsi kodanik, vaid ka üle maailma iga inimene, kellel on olnud kokkupuudet ajalooga või kirjandusega. Samuti on ülemaailmselt praegu veel tuntud ja hinnatud legend roomlasest Gajus Mucius Scävola, kes juba aastasadu enne meie ajaarvamist ertruskide kuninga Porsenna ees demonstreeris roomlaste isamaa-armastust, kohusetunnet ja kartimatust, vabatahtlikult söes- tades tulel oma parema käe ja selle teoga mõjutades kardetud kuningat niivõrt, et Porsenna loobus Roo- ma piiramisest. Ka shveitslase Arnold Vinkelriedi ni- me kuuldes kerkib isegi meil Eestis igale algkooli va- nema klassi õpilasele vaimusilma ette kaugest minevi- kust mees, kes oma isamaa hüvanguks ei kohkunud

tagasi vaenlase ratsurite esirea odasid kaenlasse haara-
mast ja enesele rinda surumast, et aga oma kaaslastele võimaldada ligipääsu vastaste juurde läbi nende esirea odademetsa.

Sääraseid ülevaid, isamaa-armastust ja ohvrimeel-
sust propageerivaid legende, mis oma jõulise kujuku-
sega kuulajatele või lugejatele mõjuvad enam kui kilo-
meetripikkused teaduslikud traktaadid kohustetäitmise
vajalikkusest, meil senini kahjuks Vabadussõjast ei ole
tekinud. Ka puuduvad meil niisugused leegitsevad
võitluslaulud, nagu neid ungarlastele andis nende Pe-
töfi. Kuid selle nähte põhjuseks ei saa pidada meil
vastava aine puudumist, vaid aine otstarbekohase käsi-
tamise ja käsitlejate pöuda. Vabadussõja ajaloo arhiiv-
is leiduvad suured kaustad täis vägitegude kirjeldusi,
mis koostatud isikute kohta, kes omal ajal vahvuse eest
Vabadussõjas esitatud Vabaduse Risti saamiseks, või
kellele Vabaduse Rist vahvuse eest annetatud. Oleks
vaid vajaline neist kirjeldustest valida välja iseloomu-
tavamad ja tüübilisemad, anda neile sobiv kuju kas
seotud või sidumata kõnes, ilustada nad ajakohaste
joonistega — ja meie omaks rikkaliku kogu tõsioludele
rajatud omapäraseid, eestlase iseloomu omadustele vas-
tavaid ja seetõttu meile ligidasi ja mõistetavaid jutus-
tisi, legende ja luuletisi, mis nii kodus, koolis kui ka
kaitseväes noorsoo rahvusliku meelsuse kasvatami-
sel võiks olla tõhusaks abiks.

Endastmõistetavalt pole see ülesanne kerge täita, ega
sobi sellele tööle ka iga sulemees. Siin suudab taga-
järjekalt teostada vaid soojasüdameline, inimese hinge-
elu avaldistes täiesti orienteeruda suutev peenetunde-
line sõnavõlvur, kes vaistlikult mõistab hoiduda üle as-
tumast sellest vaevaltmargatavast piirjoonest, mis la-
hutab auväärilisust naeruväärilisusest. Vastasel korral
saaksime loodetud hingehaaravate kujundite asemel
lapsikud muinasjutud või õõnsasõnalised, labased
münchenhausenlikud hooplemised, nagu seda on Ma-
ailmasõja päevist tuntud kasaka Vaska või Vanka
Krutškovi lugu ja teised taolised, millised võivad küll
olla vastuvõetavad arenemise algastmel seisvatele rah-
vastele, mitte aga enam meile, eestlastele, keda õeldak-
se kannatavat haritlaste üleproduktiooni all.

Kuidas eelpool väljendatud mõtet saaks viia ellu
otstarbekamalt, kas võistluse korraldamisega asjast
osavõtjate vahel või mõnel muul viisil, see küsimus
tuleks otsustada asutiste poolt, kelle ülesandeks on
noorsoo kasvatamine rahvusliku meelsusega ja riikli-
kult mõlletajateks kodanikkudeks. Soovida jääb vaid, et
tähtendatud aktsioon algatataks ja viidaks läbi võima-
likult peatselt. Aeg on süüdata vabadusvõitlejate kan-
gelastegude mälestuspիրրud kahest otsast, et see valgus
aitaks hajutada varje meie isade maa rännakteil ja
viiks meid vastu helgele tulevikule.

A. R.

Mõtteid meie Vabadusmonumendist.

J. PERT.

1.

Väiksemates linnades, alevites ja kihelkondades on
jõutud Vabadussõja ja langenud võitlejate mälestuseks
püstitada mälestussambaid. Neid on asetatud ka la-
hinguväljadele ning joonele, kuhu vaenlane Vabadus-
sõjas küll jõudis, kuid kus ta jõud murdus ning ta
tagasi löödi.

Kirjad neil sambail kõnelevad eriajastust ja suur-
test tegudest, eneseohverdusest, meeletundlusest ja
kangelaslikkusest, aga ka vabaduseihast, vabadusear-
mastusest, omariikluse-armastusest.

Ja viimane asjaolu loorib ning kaunistab erilise
elevusega, erilise imetluse ja pühitsusliku soojusega
kõnelevad monumendid.

Rahvastel on tulnud palju sõdasid pidada. Ka eest-
lased on kaasa teinud aastasadade kestel lahinguid ja
sõdasid paljude rahvastega: rootslastega, taanlastega,
venelastega, lätlastega, sakslastega ja liivlastega vanal
iseseisvuse ajal, kord võitnud teisi, siis olnud ise võide-
tud; Vene valitsuse all eesti mehed on tapelnud Na-
poleon I vägedega, türklastega ja nende loendamatu
laipu on kõdunenud Mukdeni all, Tannebergi metsades,
Karpaatia jäiseis mägedes.

Kuid neis võitlusis saavutatud võitudel ja võitlus-
tel pole võrdset kaalu kõneldavatega, mil võitsime end
iseseisvaks kogu haritud maailma imetlevate silmade
all.

Juba me võime Vabadussõda näha perspektiivis
ja hinnata selle võitjaid võrrelduna. Ja siis omab meie
Vabadussõda ja sel saavutatud võit hoopis uhkema,
rahvusvahelise suure mõjuga väärtuse.

Vastaspoolte vahekorid on liialt ebatasavägine.
Eesti vägede olukord näib kõige lootusetum: Eesti pii-
re ja maad ründavad mitu korda suuremad väed, kui
võimalik on vastu saata; lisaks neile äkki tõttavad
peale sakslased, teel vallutades Lätimaa, et venelaste
vastas tühjaks jooksvat Eesti kaitseväge lüüa selja-
tagant.

Mitmet küljest tõmbuvad lähemale raudsed, vae-
nulised read. Kuid siin sünnib ime, sünnib see, mida
kainelt kalkuleerija ei suuda uskuda — sünnib ajaloo-
line ime eesti rahva saatuse eesti rahva ning kaitse-
väe kangelaslikkude tegudena. Eesti kaitseväge lööb
puruks kõik vaenulised jõud, ja ükski uus abivägi, saa-
detud tulle ta vastu, ei ole küllalt suur, et saavutada
sihti — veelkord murda eesti rahva vabadusaate teoks-
saamist.

Ja eesti rahva kangelaslikkus määrab Baltimaa
saatuse, sellest sõltuvuna aga ka paljude Euroopa rah-
vaste vahekoridade arengu tulevikus.

2.

Oma vabaduse sümbolina, oma võitude jäädvusta-
miseks ja oma kõikide võitluste — nii kurbade kui ka
rõõmsate mälestuseks tahame püstitada Tallinna Va-
badusmonumendi.

Albumis „Vabadusmonument I“ lausub kindral
J. Soots: „Igal rahval on oma heroiline ajajärk. See
on säärane ajajärk, kus rahvas üliinimliste jõupingu-
tustega raputab eneselt maha võõra tahte ja paneb
enese maksma teiste rahvaste peres. Sääraseks heroi-
liseks ajajärguks on Eesti rahvale tema iseseisvuse
võitlusajajärk. Ja et see võitlus iseseisvuse eest meil
kõikidel mees seisaks, on tarvis püstitada
Vabadusvõitluse mälestusmärk...“

Samas albumis exminister Hugo Kukke lausub:
„... olgu Vabadussõja üleriikliku mälestusmärgi püsti-
tamine kogu rahva ühine rahvuslik ülesanne ja püha
kohustus. See mälestusmärk kujunegu rahva ühen-
davaks jõuallikaks suurte saavutuste tunnustuseks ja
rahvariiklikkude paleuste sümboliks.“

Ja kindral A. Tõnisson hüüab samas: „Ajalooline
vabadusvõitlus oli kogu rahva ühiseks asjaks. Olgu
kogu rahva ühiseks asjaks ka nende hiilgavate võit-
luste üleriikliku mälestusmärgi püstitamine! Kõik
käed tööle! Viibimata!...“

Rahva saatuse heroilise ajajärgu mälestamist mo-
numendi näol kui ideed pole mitte meie leiutanud.
Samuti on toiminud rahvad igivanast, hallist ajast
peale. Vanad kreeklased, murdnud neid allutama saa-
bunud lugematud Persia väed, kes mitu korda arvuli-
selt olid nende omast suuremad — püstitasid selle suu-
re katsumise mälestuseks üle maa imelisi, uhkeid mar-
morist templeid, kaunistades neid marmorist hinni-
liste skulptuuritöödega.

Maailmasõja lahinguväljadel leiate nüüd kõige
mitmesugusemaid monumente alates kirikuist ja lõpe-
tades figuraalsete mälestussammastega. Maailmasõ-
jast osavõtnud riikide pealinnades leiate Tundmatu
Sõduri haude, mille kohal igavesti põleb tuli ja mille
peaotsa pidulikkudel juhtudel asetatakse pärgi. Kuid
te leiate peaaegu kõikides nende suuremates linnades
uhkeid mõõdunud sõja mälestisi.

Iseseisvuse võitnud riikidel on aga viimast sõda
põhjust mälestada hoopis suurejoonelisemalt, kõnele-
mata monumendi näol, kuna siit peale nende ajaloos on
pööratud uus lehekülg.

Ja me ka näeme, kuid soomlased ehitasid oma riiki-
liku iseseisvuse ning vabaduse sümbolina pealinna sü-
damesse kõrgele nõlvakule suure, mõjusa, kallihinna-
lise parlamendihoone, mis ehitusena valitseb Helsingit.
Lätlased Riia südamesse võrdlemisi avarale plat-
sile püstitavad saleda, kõrgusse suunduva sammasma-

(Järg 5. leheküljel.)

1. juunil võidate kindlasti,

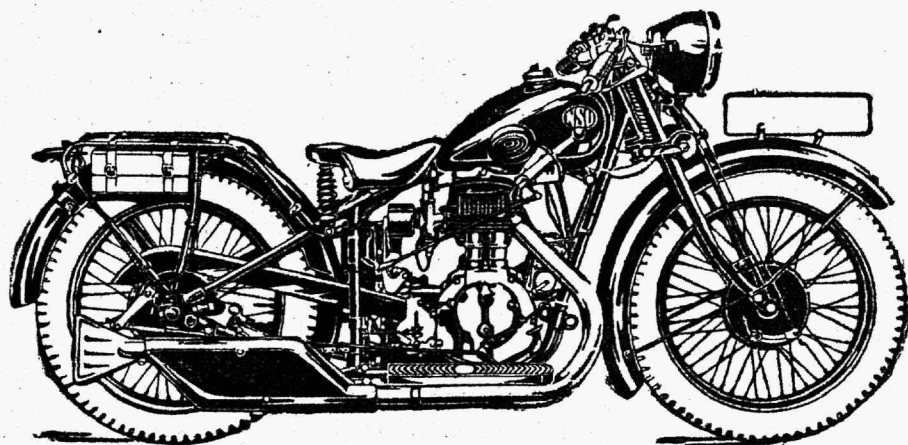
kui saadate ära vähemalt 3 Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii piletikupongi,

Mootorratta

üldtuntud firma N. S. U., A.-S. Tormolen & Ko. Tallinn, Raekoja plats.

Põllutöomasinad

„Deering“ rohuaitaja, viljaniitja, hobuseraha ja reaskülvaja suurärst ETK, Tallinn, Narva maantee 27.

Klaveri

pianiino, suurärst O.-fi. „Esto-Muusika“, Tallinn, Viru tän. 2.

Või Sularaha

vastavas väärtuses.

Ainult 3-e kupongi eest. Võiduvõimalus on kindlustatud.

Muretsege omale (kui Teil veel ei ole) 3 Vabadussõja Mäl. Komitee suurloterii piletit, loigake pilettide küljes olevad kupongid ära ja saatke need kuni 1. juunini Vabadussõja Mälestamise Komiteele, Tallinn, Vene tän. 1, pk. 286. Sellega võite võita, omal väljavalikul, ülalnimetatud mootorratta, klaveri, komplekti põllutöomasinaid või vastavas väärtuses sularaha. Kupongid võib saata ümbrikus või kleebitud postkaardile.

See enneolematu loosimine Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii piletikupongide saatjate vahel on korraldatud sarnaselt, et iga kupongi saatja saab kindlasti ühe võidu, mille väärtus kasvab vastavalt ärasaadetud kupongide arvule. Kui Teile ei võida mootorratta, klaveri, põllutöomasina, siis kindlasti mõne kuld-, hõbe, kristall-, või tarbeasja, nahk-käsitöö, raamatu jne.

Teie võiduvõimalused suurenevad

kahekordseks, — kui saadate 6 kupongi
kolmekordseks, — kui saadate 9 kupongi
neljakordseks, — kui saadate 12 kupongi jne.

Seepärast, mida enam kuponge Teile ära saadate, seda kasulikum on see Teile. Piletid, mille kupongid on V. M. Komiteele ärasaadetud võite soovikorral äramüüa oma tuttavatele ja sõpradele, seega avaneb Teile võimalus täiesti tasuta saada mootorratta, klaveri, komplekti põllutöomasinaid, või vastavas väärtuses raha.

Loosimine peetakse 7. juunil.

Kõik võidud loositakse kupongide saatjate vahel politseiesindaja ja publiku juuresolekul. Loosimine peetakse neljapäeval, 7. juunil kell 9 homm. Tallinnas, Ohvitseride Keskkogu ruumes, Raekoja plats 14.

Pileteid võib veel saada.

Pileti hind Kr. 1.—

Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii piletid on müügil ärides, pankades, postkontorites, üksikute isikute käes ja Komitee Loteriibüroos Tallinn, Vene t. 1. tel. kaitseväge (427-20) 2-40, postkast 286. Büroo on avatud tööpäevadel kella 8.00 kuni 16.00.

Pileteid võib tellida igast postkontorist, makstes Vabadussõja Mälestamise Komitee posti jooksvale arvele nr. 300 vastava summa.

Loterii peavõit Eestis esmakordselt 2 miljonit senti.

Saatke kupongid ära 1. juuniks.

Mõtteid meie Vabadusmonumendist.

(Algus 4. leheküljel.)

numendi, mille otsas läti naise kuju hoiab peakohal ülal Läti riigivappi. On seletamatagi selge, et säärane monument sümboliseerib kogu rahva vabadust. Kuid lätlastel on veel teine oma vabadusekangelaste mälestamiskoht — uhke langenud sõdurite Metsakalmistu, kuhu pääseb süngelt mõjuvate, kujurliste värvate kaudu ning kus kalmistul põleb igavene tuli.

3.

Vabadussõja Mälestamise Komitee on võtnud oma ülesandeks Tallinna püstitada Vabadussõja üldmonumendi. Et oma ülesannet teostada, on seni ära tehtud hulga tööd: on vabadusmonumendi püstitamisideed propageeritud hulkades mitmel viisil, isegi erivaljaannete kaudu ja on alus pandud monumendifondile.

Meil on ka olemas juba monumendikavandeid asu-kohtaga südalinna, Vabadusplatsile ja Harjumäele. Lõplikult ei ole neist ükski veel vastuvõetav. Kuid uute kavandite soetamiseks on edasi lükatud, kuni monumendifond suureneb, et siis asuda tegelikult asja juure. Monumendi püstitamiseks vajalikke summasid ei ole kerge hankida. Näiteks Läti vabadusmonument läheb maksma eesti rahas umbes sada miljonit senti. Soome parlamendihoonde ehituskulud ületavad selle summa kindlasti, ja oleks vahest imelik ja võõrastav, kui meie oma Vabadusmonumendi tahaksime püstitada tühistate summade eest.

Suursündmust tuleb ka väärikselt jäädvustada. Pealegi meie viimased iseseisvuse võitlused on eriti

kaalukad, kuna meie Vabadussõja võit märgib ka teiste riikide otsesest puhastamisest võõrastest — seda kõnelevam peaks olema Tallinnas asuv Vabadusmonument!

Peale Vabadusmonumendi püstitamiskava Tallinna südamesse on pealegi üles tõstetud teine eesti rahvuskangelaste austamispaik — nimelt hiis Sõjamäele, millise endisaja traditsiooni elustamisele on tegelikult ka asutud. Sõjamägi on projekteeritud sisukana, eesti kangelasliku vaimu pühitsuskohana, kus uritule all nõlvakukoopas tiigi ees asetseks Tundmata Rahvuskangelase põrm, alatine tuli ees; kus asetseks ka mälestussammas, mis pääseks vabalt võistleva Oleviste kiriku torniga, kuna esimene asub kõrgel Lasnamäel. Kavand on veelgi harukordsemaks, omapärasemaks — vähemalt Euroopas ei ole teada teist säärast kavandit.

Nii on meil kavatsusel teostada mitmel viisil Eesti vabadusvõitluste jäädvustamist ning omariikluse sümboliseerimist monumentidena.

Sõjamäe hiie kui ka südalinna Vabadusmonumentide kavand tuleksid omavahel aga kooskõlastada, et üks ei kordaks teist ega mõjuks paraleelsena (praegu K. Lüüsi Harjumäe kavand ja Ostrati Sõjamäe kavand reas idee-koostisis ühtuvad, nii siin kui seal rahvuskangelaste jäädvustamispaik jne., mis ei oleks soovitatav nende väljaehitamises).

Seega oma Vabadusmonumendi küsimuses oleme õnnelikul algusel, kus probleemistik on läbi teinud küll teoreetilisel (vaidlustes) esimese tuleproovi, oma lõppkujus aga veel kavandiliselki lahendamata.

Kuid rõõmustaval kombel summasid on laekunud monumendifondi. Oleks meil otsekohe Vabadussõja

järele alustatud sääraste algatuste ja eeltöödega, meil oleks Tallinnas monument juba olemas, vähemalt siis selle püstitamiseks vajalised summad.

Lõpetame eelpooltoodud lugupeetud Vabadussõja juhtide pöördumistega rahva poole, mis kindlasti ka leiavad vastukõla:

„Ja et see võitlus iseseisvuse eest meil kõikidel meeles seisaks, on tarvis püstitada vabadusvõitluse mälestusmärk.“

„Olgu kogu rahva ühiseks asjaks ka nende hiiigavate võitluste üleriikliku mälestusmärgi püstitamine! Kõik käed tööle!“

KOGUTEOSE „JOHAN LAIDONER“ TEISE TALELIKU TRÜKI ETTETELLIMISE ASJUS.

Vastuseks paljudele järelepärimistele teatame austatud lugejaskonnale, et koguteose „Johan Laidoner“ teisel talelikule trükile võetakse veel vastu ettetellimisi. Esialgu on veel võimalik raamatut saada soodushinnaga, s. t. brošeeritud — Kr. 2.50, kalingurköites — Kr. 3.10, poolnahkköites — Kr. 3.60. Hiljem, vabamüügil, on hinnad kallimad.

Tellimised tulevad saata Vabariigi Ohvitseride Keskkogu majavanema, kapten A. Landsbergi nimele, Tallinn, Raekoja pl. 14.

Koguteose II trüki ilmumist on oodata juunis. Tellijad rahuldatakse tellimiste saabumise järjekorras, kusjuures raamatu hinna etetasunule raamat saadetakse kätte postikuludeta.

Sõda Landeswehriiga.

ED. LAAMAN.

Dokumentide kogu, mis ilmus Vabadussõja Mälestamis-Komitee albumis „Vabadusmonument, I“, („Ühiselu“ trükk, Tallinn, 1933) toob valge ette ühe kõige põnevama hetke meie iseseisvusevõitlusest: sõja Landeswehriiga. Kuna teised rahvad seda operatsiooni omaenda seisukohtadest juba mitmei valgustanud, siis sai otse hädavajalikuks ükskord ka meie poolt dokumentide ette tuua, kuidas asjad tõepoolest arenesid.

Kui 1919 veebruaril algul Eesti väed olid oma riigi territooriumi enamlastest puhastanud, siis jäi Eesti vägede ülemjulgatusel valida, kuhu poole edaspidi oma vägede peategevust suunata, kas idasse, Petrogradi, või lõunasse, Lätimaa sihis. Sest passiivne piiride kaitsmine on kõige kulukam ja kurnavam sõjapidamise viis. Tunti ära, et palju soodsam oleks aktiivse kaitseoperatsioonidega viia enda kaitsejoon väljaspoole kodumaat piire.

Ükskõik kumb suun valida, mõlemad vajadid poliitilist eeltööd. Vaja oli kindlat kokkulepet naabritega, millele oleks võinud tugeneda sõjaline koostöö.

Ida suuna kohta läksid need poliitilised eeltööd nurja. Seal ei saadud kokkulepet ei Judenitshi venelastega, ega ka ingerlastega ja soomlastega. Jäi üle pöörata kogu tähelepanu lõunasse. Leping Rammaniga kirjutati alla ja hakati jõudumööda moodustama Läti väeosi Semitani juhatusel. 1919 juuni alguks on neil 2 jalaväe rügementi kahe patareiga ja mõned väiksemad üksused.

Sõda eestlaste vastu põhjendas Landeswehr seega, et eestlaste tungimine Põhja-Lätisse oleval vaenulik akt. Landeswehr ei arvanud kaugelki kogu aeg nii. Tema ülemjuhataja kindral von der Goltz tunnistas („Meine Sendung“, lhk. 198), et märtsikuus pealetungi Kuramaal ettevõttes, olla ta ise palunud eestlasi, et need samal ajal põhjast Riia peale tungiks. Eesti väel oli aga siis omaenda piiride kaitsmisega nii palju tege- mist, et tal ei jätkunud mahti suuremaks pealetungi operatsiooniks.

Aga ka pärast 16. aprilli Liibavi riigipööret, kui saksasõbralik Needra hakkas valitsema Lätis, ei muutnud Goltz veel oma vaadet. Kui ta maikuuks käis Berliinis luba nõutamas Riia vallutamiseks, arutas ta seal ühe välisameti kõrgema esindajaga enda tuleviku- plaane Põhja-Läti puhastamisest koostöös Eesti väge- dega ja edasisest pealetungist Petrogradi sihis! Ka siis veel ei pidanud järelikult eestlaste opereerimine Lätimaal olema vaenulikuks aktiks.

Veel enamgi. Pärast Riia vallutamist saadab Landeswehri juhatuse Liibavist 30. mail üle Helsingi Eesti väejuhatusele telegrammi, milles teatab oma eda- sistest kavatsustest Põhja-Lätimaa puhastamiseks ja palub Eesti väge ka omalt poolt seks kaasa aidata. Nii siis täitis Eesti sõjavägi Lätis ainult seda, mida Lan- deswehr temalt otse palunud.

Teiselt poolt, nagu kindral J. Laidoner 17. juunil Asutavale Kogule seletas, oli ta juba maikuu esimestel päevadel, s. o. ammu enne Riia võtmist lasknud Lan- deswehri juhatusele teatada, et Eesti vägede kavatsus on lõunasse edasi tungida ja võimalust mööda vallu- tada Alt-Schwanenburgi ja Kreutzburgi raudteesõlmed, selle hoobiga puhastades kogu Põhja-Lätimaa enam- lastest. Nii ei võinud sakslastele olla sugugi ootamata, kui mai lõpul Eesti väed selle kavatsuse Jakobstadt- Kreutzburgi operatsiooniga teostasid.

Varsti muutub aga pilt. Riia võtmise järel ei lähe Landeswehr mitte taganevate enamlaste salkasid ha- rama, vaid saadab oma kolonnid lehvikuna ringi, kogu Põhja-Lätimaa okupeerima. Maa kiire okupeerimine näib temale nüüd juba hulga tähtsam, kui vaenlase elava jõu hävitamine. Otstarbe on silmanähtav: Needra tahab Ulmanise valitsust tunnustavatest Põhja- Läti vägedest ette jõuda.

Kui Eesti ja Põhja-Läti vägedega kokku puutu- takse, nähakse paari asja, mis sakslasi peab veel eriti äritama. Põhja-Läti väed korraldavad vabastatud kodumaal kiiret mobilisatsiooni, mida sakslased püüa- vad takistada. Teiseks, Põhja-Läti vägedes on mee- leolu sakslaste vastu väga halb. Sakslased on kõigi abi- nõudega takistanud Läti vägede mobiliseerimist. Pee- takse võimalikuks Läti-Saksa kokkupõrget ja loode- takse Eesti abile.

Needra oma landeswehrlastega on agaralt tegevuses. Ta on poliitiliseks sildiks sakslastele liitriikide silmade petmiseks ja seda sildi osa täidab ta hoolega. Liitriigid on 30. mail notega Saksamaalt nõudnud koalitsiooniva- litsuse moodustamist Lätis. Needra hakkab seda koaliti- sioonivalitsust looma omal kombel, 5. juunil esitab ta liitriikide esindajatele memorandumid, kus seletab, et Lätis parteide koalitsiooni üldse ei saa olla, sest et parteid ei oleval. Koalitsiooni võivat teha ainult rah- vustest ja kihtidest — ennerevolutsioonilise kuurialise valimiseaduse järel. Seks alustab ta uuesti „landes- wersammlungite“ mängu, mida aasta varem Saksa okupatsioonivõimud juba hea eduga äraproovinud. Rig. Ztg. kinnitab, et seks Ameerika kol.-lt. Greene nõusolek kindel oleval. Needra lehed kinnitavad, et neil Ulmanise meeste võtmise vastu koalitsioonivaliti- suse mitte midagi ei ole ja et läbirääkimised ses sihis väga soodsalt edenevad. Ainult kuni Saksamaa sõja- line abi Lätile nii tähtis, ei võivat Needra peaministri kohta Ulmanisele loovutada, vaid pidada ise jääma sellele kohale.

Ka Saksa valitsusele oli vaja siliti liitriikide jaoks.

Kui Goltz palus Riia vallutamiseks, ei usaldanud Saksa valitsus seda oma vastutusele võtta, vaid jättis „Lätimaa enda siseasjaks“. Goltz ise oli selle tõttu sunnitud jääma ametlikult Miitavisse, ainult tema staabiüleml kolis üle Riiga. Kõik, mis Põhja-Lätis tehti, võeti nüüd ette „Lätimaa valitsuse“ nimel. Ja et seal „juriidiliselt midagi tetta“ ei oleks, võttis Needra 6. juunil Landeswehri ülemjuhataja Saksa major Fletcheri Läti kodakondsusse.

Eesti esimestest kokkupõrgetest Landeswehriiga tekib kohe poliitiline sõnelemine raadio kaudu. Goltz nõuab, et eestlased ei segaks „Lätimaa siseasjusse“. Eestlased nõuavad, et Landeswehr läheks enamlaste vastu, aga mitte ei tikuks Põhja-Lätisse.

Siis segavad end vahele liitriikide sõjaväelised esindajad, kes vastased pooled kutsuvad Võndu — vahe- rahu üle läbirääkimise. Eriksunumalisel kombel Prantsuse Liibavi sõjaväeesindajat kol.-lt. du Parquet, kelle saksavaenulikkus tuntud, sinna mitte üks- nes ei kutsuta, vaid temale ei anta asjast üldse midagi teada. Peale Warwick Greene, kes on liitriikide sõja- missioonide esimees, ilmub Lõuna-Lätist veel ainult Inglise kol.-lt. Tallents, kes vast 25. mail Londonist kohale sõitnud, seega Balti asjus pole veel sugugi kursis.

Omataada võtsid liitriikide sõjaväeesindajad Võn- nus erapooletuse seisukoha. Nemat ei tunnustavat Lätis ühtegi valitsust. Valitsuste tunnustamine ei ole- vat nende asi, see oleval politikameeste asi. Nemat tunnustavat ainult Läti sõjaväge.

Kuid et Lätimaa sõjavägi oli tegelikult Needra käes, siis tähendas see seisukoht tegelikult Needra- Ulmanise poliitilise tüli otsustamist Needra kasuks. Nõnda sündis siis, et samal ajal kui Pariisis rahukon- verents murdis pead, kuidas Lätimaa sakslasi taga- nema sundida pärisrahvaste ees, Võnnus liitriikide sõjaväeesindajad sündisid pärisrahvaid taganema sakslaste ees.

Landeswehrlased triumfeerivad, Eesti esindaja kol- lonel Rink kirub. Aga parata pole midagi, Rinkil ei jää muud, kui volituste puudumisega põhjendades vahe- rahu läbirääkimisi edasi lükata 13. juuni peale.

Muistsetes draamades, kui kangelase lood juba kõige halvemad, segab äkki „deus ex machina“ vahele: jumalad ise oma pilvete tagant löövad sekka ja ini- meste saatused saavad sootuks uue käigu.

Sarnaseks „deus ex machina“ks“ Landeswehri sõ- jas oli Inglise kindral-ltn. sir Hubert Gough, rahukon- verentsi poolt määratud liitriikide sõjamissioonide esi- mees Balti riikide jaoks, poliitiliste volitustega (Albumi lhk. 137 dokument 90 sisaldab tema volituste kohta ühe tõlkevea. Seal on öeldud: „kõige suuremate (dik- taatori) õigustega“. Algupärandis seisab: „with pleni- potentiary powers“ — plenipotentsiaar, s. t. saadiku poliitilis-diplomaatliste õigustega).

Samal 10. juunil, kui liitriikide sõjaväeesindajad Võnnus oma „gaffi“ tegid, jõudis Gough laeval „Lucia“ esmakordselt Tallinna reidile. Tal pidi vististi teada olema, et Briti delegatsioon Pariisis juba 6. juunil oli rahukonverentsilt nõudnud sakslaste tagasitõmbamist Lätimaalt ja et rahukonverents sellega põhimõttelikult nõustus. Kui Eesti ülemjuhatus poolt Goughile tea- tati, kuidas lood Lätimaal on, sähvas ta kohe: „Tähendab, sakslased istuvad teie väe ühendusteedel!“

Ja samast paigast kärgatas raadio teel esimene välk von der Goltzile:

— „Käsin teie väge Koiva—Segeveldi—Neu-Schwa- nenburgi liini taha tõmmata, pool teie väest Saksa- maale saata, Ulmanisele lubada valitsust moodustada ja Läti vägesid mobiliseerida jne. Nende käskude täitmise eest teen teid isiklikult vastutavaks.“

Teine välk anti liitriikide kolonellidele kaasa, kui need 13. juuniks uuesti Võndu sõitsid. Seal tõmbas Tallents ta taskust välja ja luges hämmastunud landes- wehrlastele ette: Eestlastele antagu Valk—Ramotskoje —Alt-Schwanenburgi raudtee täielik tarvitamise õigus. Kui Landeswehr on Saksa komando all, siis ta- ganegu ta viibimata; ei ole ta Saksa komando all, siis oodaku edasisi käske.

Nüüd jäi landeswehrlastel omakord üle paluda läbirääkimiste edasilükkamist. Kuigi need läbirääki- mised määrati 20. juuniks Valka, neile enam Landes- wehr ei mõelnud. Ta algas kohe poliitilisi ja sõjalisi ettevalmistusi, et tüli otsustada sõjajõuga.

Landeswehr koondatai Valga raudtee sihis, raud- diviis temast õhtupool. Mõlemad ühendati sõjamine- ster Vankini alla, kelle staabiülemlaks määrati end. Vene kindral von Timroth. Tegelikult võttis ülemju- hatuse enda kätte kravh von der Goltz ise, kes erariie- tuses Miitavist kohale ilmus.

Selgus aga, et rauddiviisi meelsus jättis soovida. Saksamaalt päritolevad vabatahtlikud nurisesid: nemad olla tulnud sõdima enamlaste vastu, aga mitte siin pa- runite eest end tappa laskma (Goltz: Meine Sendung, lk. 200). Sellepärast tuli neile nüüd auku pähe rääkida, et eestlased — need enamlasted ollagi.

15. juunil saadab Goltz raadio Eesti ülemjuhata- sele: Leitut üleskutsete järel tarvitavat võitluses Lan- deswehri ja Saksa vägede vastu suurel arvul enamlaste, mispärast Goltz pidada nende vägede kui enamlaste, see tähendab enda vaenlaste peale vaatama Seda juttu enamlastest Eesti vägedes telegrafeeris Fletcher ka Goughile.

Teiselt poolt tegid aga poliitilist ettevalmistustööd ka Põhja-Läti elanikkonna esindajad, kes abipalvega pöördusid Eesti valitsuse ja Goughi poole. Eesti Asu- tav Kogu võttis 17. juunil ühel häälel, 8 erapooletusel, vastu seletuse, et oma tungimisega Läti piiridesse ei aja Eesti rahvavägi taga mingisuguseid maadevõtmise sihte, vaid ainult täidab vaenlastega võitlemiseks Eesti iseseisvuse strateegilisi nõudeid.

Von der Goltzi plaan oli eestlasi Võnnu all landes- wehriiga köita ja õhtu poolt Roopa alevi juurest raud- diviisiga ümber haarata ja kiirelt ning otsustavalt lüüa. Niihästi algatus, kui ka esimene edu olid tema pool. Võnnu all murdis Landeswehr läbi Võnnu Läti polgust ja rauddiviisi vallutas Roopa alevi.

Kuid siis muutus pilt. Goltz leidis oma üllatuseks, et tema teadeteteenistus temale eestlasi oli kujutanud palju nõrgematena, kui nad tegelikult olid. Kõige pealt purunes Roopa all rauddiviisi pealetung, — need mehed ei tahtnud tõesti end „parunite eest“ tappa lasta. Siis oli ka Landeswehr sunnitud taganema.

Katsuti Maaõnneajalehes Saksa Hinzenbergi seisukohtades vastu panna, kuid asjata. Siis tõmbuti Riia värvate alla Jägeli järvede taha. Seal võtsid Düüna suhu ilmunud Eesti sõjalaevad nende seljata- guse tule alla. Eesti laevade taga silmapiiril kangastu- sid kokkunud sakslastele koguni Inglise sõjalaevade suitsud. Goltzil tekkis kange hirm Landeswehri elu- närvi — Riia sildade pärast.

Riia baltlaste seas levis paanika. Tänavatel pärisid tuttavad üksteiselt: Kunas te ärareisite? Oelge ometi avalikult, kas on juba kõik kadunud? (Rig. Ztg. 26/6).

Landeswehrlastel, kes enne tembeldanud eestlasi enamlasteks, tuli nüüd elanikkude rahustamiseks „ta- gasi teha“ ja ametlikult teada anda, et Võnnu pool enamlaste ei ole, vaid on eestlased, kelle poolt Riia kodanikkudel isiklikku hädaohtu pole karta (Balt. Heimat, 27/6).

25. juunil, kui eestlased juba läksid üle Koiva jõe Hinzenbergi positsioonide peale, palus Needra valitsus liitriikidelt vaheltsobitust vahe- rahuks endistele Eesti tingimistele (Koiva—Nitau—Alt-Pebalg). 27. juunil, kui juba Rodenpoisti jaamgi eestlaste käes, palus Needra sõjaminester Eesti ülemjuhatuselt vahe- rahu juba ilma tingimisteta ja seks tuli parlamentöörina Eesti rindele Landeswehri komander parun Taube. Temale soovi- tati aga vahe- rahu ettepanekuga pöörduda raadio teel Tallinna.

Vastuse saades ruttas Taube ühes Needra meestega ja Balti rahvuskomitee juhtidega Liibavisse liitriikide sõjaväeesindajate palvele. Kuna Saksamaal just sel ajal otsustada oli, kas ta Versailles rahu alla kirjutab või mitte, olid Liibavist riigisaksa väed liitriikide sõja- laevade naabrusest lahkunud ja kindral Gough oli seal 27. juunil Ulmanise valitsuse pidulikult ametisse aita- nud. Nüüd tulid siia Landeswehri juhid Kanossasse. Nad nõustusid Ulmanise koalitsiooni astuma, palusid liitriikidelt vaheltsobitust vahe- rahuks eestlastega ja pakkusid Landeswehri liitriikide juhatuse all enam- laste vastu saata.

Inglise kindral Burti eesistumisel pidasid liitriikide sõjaväeesindajad Liibavis 30. juunil nõu sõjaseisukorra üle Riia all. Inglise ja ameeriklased (ltn.-kol. Greene oli juba ärasõitnud) tahtsid jalamaid nõuda ultimatiiv- selt, et Goltz evakueeriks Riia. Prantsuse sõjaväeesin- daja kol.-lt. du Parquet avaldas aga arvamist, et Eesti sõjavägede sissemarsimine Riiga soovitav ei ole. Selle- pärast soovitas ta parem Eesti vägesid Riiga mitte lasta ja enne neilt vahe- rahu saavutada.

Teistelt liitriikide esindajatelt seks volituse saades, sõitis du Parquet kohe Riiga, kus Goltziga kokku leppis ja 1. juuli õhtul ilmus ta läbi rinde kindral Pödderi juurde. Goltz oli ette pannud, et Riiasid lahkuksid ai- nult saksamaalased, aga mitte Landeswehri baltlased. Pödder nõudis kõigi sakslaste lahkumist ja lätlaste kõr- val ka ühe Eesti pataljoni Riiga minekut. Viibimata sõjariistade rahu (Waffenruhe), mida Goltz oli soovi- nud, ei saavutatud.

Kindral Pödder arvas siis võivat Riia 36 tunni jooksul ära võtta. Kol.-lt. du Parquet läks tagasi ja 2. juuli õhtul kell 9 astusid Stradsenhofis, 12 km Riias kirde poole, Jägeli jõe kaldal, vastased pooled ühes liitriikide sõjaväeesindajatega vahe- rahu läbirää- kimisteks kokku.

Eestit esindas 3. diviisi staabiüleml kolonel Reek. Sakslastel oli esirääkijaks von Westernesagen, kind- ral v. d. Goltzi volinik, kuna Landeswehri volinik kindral v. Timroth rohkem vaikus ja tegi, nagu ei tun- nekski kol. Reeki, ehk küll endise Vene 92. Petshora polgu ülemana Maaõnneajalehes Karpaatides temaga iga päev oli läbi käinud. Liitriike esindasid kolonel-leit- nandid Tallents (Inglise), Groove (Ameerika) ja du Par- quet (Prantsuse), kellest esimest viiulit mängis Tallents.

Läbirääkimiste aluseks võeti du Parquet ettepane- kud. Vaieelused olid pikad ja rasked ning katkesid kaks korda, esiteks sakslaste, siis Eesti loobumise tõttu. Iga- kord pidasid siis liitlaste esindajad vastupanejaga läbi- rääkimisi oma keskel, kuni jälle võimaldus jätkata üld- läbirääkimisi. Ka oma vahel tuli liitlastel mitu korda nõu pidada.

Kõige visamalt tingis Reek sakslaste ja Landes- wehri desarmeerimise üle. Tallents vastas, et see oleks mõeldav alles kapitulatsiooni korral; Landeswehri ole-

(Järg 7. leheküljel.)

Sõda landeswehriga.

(Algus 6. leheküljel.)

vat aga veel enamlaste vastu vaja; talle pandavat inglise ohvitser juhatajaks. Reeki vastuvaidlemiste peale töötati punkt Landeswehri evakueerimisest põhjalikult ümber.

Reek ei tahtnud siiski kõigis nõustuda ja lõpuks esitas Tallents Goughi nimel talle väljatöötatud tingimised ultimatiivselt, sellest telegrafeerides ka Laidonrile. Kell 3 hommikul õöl vastu 3. juulit 1919. a. kirjutati vaerahule alla.

Vaerahu pealesundimine äratas siis pahameelt nii Põhja-Läti kui Eesti vägedes. Du Parquet'le olla hiljem palju etteheidetud, et ta siis ei lubanud Eesti vägedel sakslasi täielikult lüüa. Ta ise seletab, et eestlaste lõplik võit oleks võinud veel küsitavaks minna, sest lõunapool Düümat oleks võinud tegevusse astuda ka saksa VI tagavara korpus, kes seisis Ükskülli ja Bauske vahel ja kui eestlastel oleks õnnestunudki sakslasi kogu Kuramaalt välja suruda, oleks see liitlase abi Lätile kallis maksma tulnud.

1918. aasta lõpul, kui Saksa väed Eestist olid lahkumas ja neist maa kaitseks esimesi rauddiviisi salku hakati moodustama, tekkis ka Eesti Ajutises Valitsuses küsimus nende ärakasutamisest. Kuid kohe tähendati, et Saksa abist oleks maal rohkem kahju, kui kasu.

Läti kogemus näitas hiljem, et see tõesti nii läkski. Sakslased takistasid rohkem pärisrahvaste eneste organiseerumist, kui nad maad enamlaste vastu kaitsesid.

See psühholoogilik-politiline vastuolu sakslastel Balti pärisrahvastega oli arusaamatu liitriikide sõjaväeesindajatele, kes selle juurde tulid oma lihtsa aritmeetikaga ja kokkuvõtmata pooli püüdisid maksu mis maksab kokku koaleerida. Liitriikide esindajate võhikluse tõttu oleks Läti veel mõnegi valupäeva pidanud läbi elama, kui mitte Eesti naaber Gordiuse sõlme oma mõõgaga poleks läbi raiaunud. Landeswehri sõda näitas kõige selgemini, kui suur väärtus on niisugustes keerulistes seisukordades omaenda kindel ja energiline ülesastumine.

Vaim võidab.

Vaim võidab ka siis, kui materjal on vaenlase poolt purustatud ja alla heidetud. Materjal, ülejõud, ei suuda kuigi kaua aheldada tugevat, vabadustahtelist, iseseisvat vaimu. Iseenesest aga hulga vaim tugevaks ei saa. Selleks vaja enne palju tööd. Vaja leida otsetee rahva südame juure, vaja kasutada kõiki käepäraseid abinõusid teede rajamiseks sinna. Selleks on tarvis esijoonel eeskujud, on tarvis ideesid.

Peab seda hõõguvana hoidma, mis kord on süüdatud. Selleks püha tulukese koldeks on meile Vabadussõda. See pärandus on küllalt võimas meie rahvuslikule enesetundele pidevalt süütesädet andma.

Otse lubamatult vähe on seni selleks tehtud. Meie nagu häbeneksime oma rahva suurte palet. Vabadussõda oli ometi meie ajalooline suursündmus. Saavutatud vabaduse istutamine sügavalt meie järelpõlve südamesse on meie kohustus, kohustus nendegi ees, kes ta pärast jätsid võitluses oma elu. Kuidas saame aga seda teha, kui meie seda täies väärtuses nähtavale ei tõsta, et temast ikka enam ja enam mõeldaks ja kõneldaks kui pühama üritusest, mille edasikandmisest, või millele seljapööramisest oleneb meie rahva saatus ja tulevik. Tunnetel on rahva elus kõige muu kõrval alati oma kaaluv sõna öelda ja seda ei või meie jätta kasutamata.

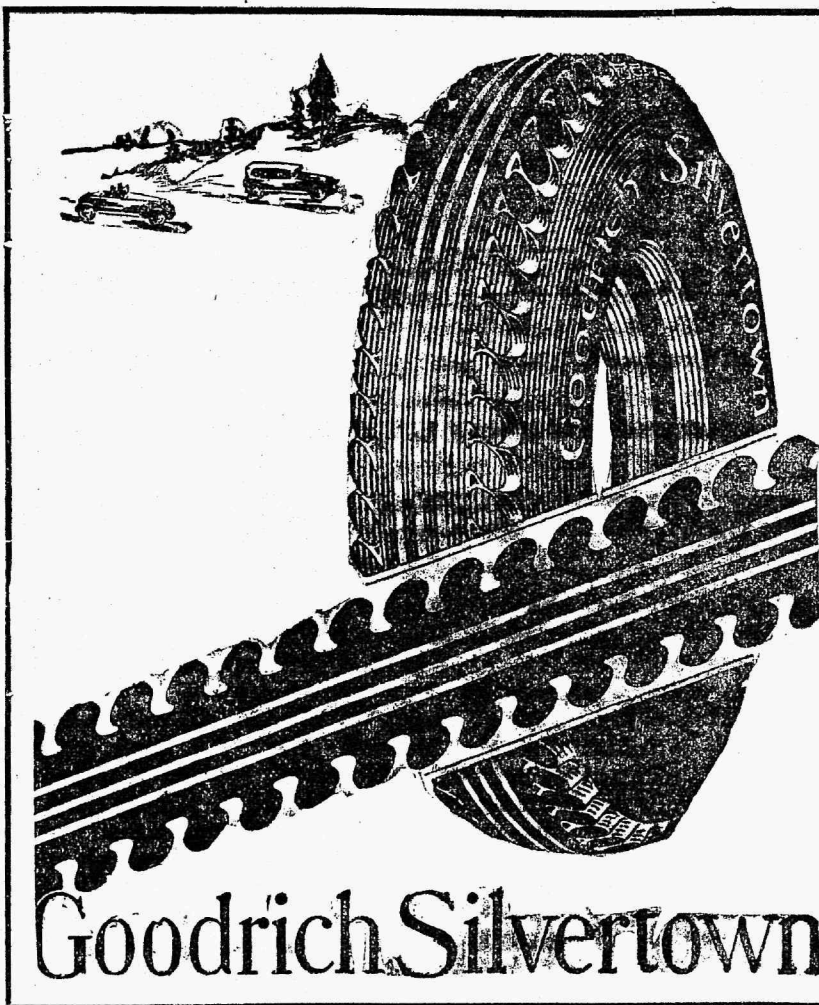
Kirja- ja elava sõna kõrval võib tunnetele kõige muljerikkamalt ja sügavamalt mõjuda ese — reliikvia, või ka rekvisiit. Katoliku kirikusid, need suurmeisterid rahvaste vaimuse juhtimise alal, on meile seks annud küllaldaselt eeskujusid. Meie ei tarvitse oma Vabadussõdast reliikviaid välja mõelda, need on meil olemas. Vaja neile ainult luua väärikoht, vaja ehitada koda, mis oleks juba oma välise mõjuga uhkuseks igale eestlasele, millesse astudes ta näeks kuis aukohale asetatud ja kalliks peetud see, mis mälestab ehk temagi suuremat tegu. Seal hakkab inimene aukartuses mõtlema teost ja teo põhjustest, millele antud sarnane tähtsus. Igapäine tööriist, tüki sõjariietust, katkine relv — ei ole siis temale enam lihtne, igal sammul nähtud materjal, vaid ümbrus on teda asetanud tähtsuse oreoli, mis lahti ei lase, enne kui mälestuse ringkäik ei ole tehtud esemega seotud sündmuse juure.

Kui meil oleks juba sarnane koht, oleks noorsoo kasvatajail, kes üle maa iga aasta toovad tuhandeid mehe noori kodanikke pealinna, üks mõjuv abinõu vastuvõtlikesse noortesse rahvustunde idude külvamiseks.

Kas meie tõesti Vabadussõjast, temaga seotud lootustest, kannatustest ja ohvritest nii vähe peame lugu, et ei malda Sõjamuuseumile soetada väärikoht? Kas me nii vähe hindame rahvusliku propaganda tähtsust, kuna enam kui küllalt oleme võinud näha selle organiseerivat jõudu omalgi maal kõige lähemas minevikus. Hoolimatus või kulukartus selles võib meile nii peagi väga kallis maksma minna. Ei ole praegu meie noorel rahvusriigil pakilistemat tööd kui kaitsetahte süvendamine, ei paremat, loomulikumat meetodit selleks, kui Vabadussõja vaimu kultiveerimine.

Hulgad tahavad alati teotseda. Hulgade energiat peab juhtkond alati kättes hoidma ja oma tahte järele vormima. Selleks tuleb luua pidepunkte, mille kaudu toimub vormimine. Vabadussõja iseseisvuse-ideaali nähtavate tunnismärkidena V a b a d u s m o n u m e n t ja V a b a d u s s õ j a M u u s e u m esineksid kui kaks Herkulese sammast, millele võib tugeneda kogu Eesti rahvusideoloogia võlv.

D. POSKA.

Sarim, sitkeim ja vastupidavam

AUTO-KUMM

Esindaja:

EESTIS A/S.

C. Siegel

Tallinn

Auto-osakond

TELEFON 450-86 UUS TÄN. 2

Võitlusest Eesti iseseisvuse eest.

MAARDA LEPP-UTUSTE.

Asusime Maailmasõja ajal 1916. a. ja 1917. a. veebruarini Pärnus. Minu abikaasa Kustas Utuste oli siis pioneerkompani ülemana määratud Pärnu ja selle ümbruse kindlustustöid juhtima.

Elasime vaikset elu nagu kunagi vaikes Pärnus, kus vaimsed ideed pehme kliima tõttu ei pääse kergesti liikvele. Seal on rahval niigi hea elada oma igapäevast elu: natuke sorida tuttavaid ja mittetuttavaid, natuke kaarte mängida, natuke juua ja natuke muidki vourusi ja pahesid harrastada, et sellest ei tõuseks suurt tüli ega suurt pahandust — ja sellepärast ei tunginud Vene pealinna suured tülid ja suured pahandused ka meie juurde Pärnusse. Kõneldi ühest ja teisest Vene suurpoliitikasse puutuvaid küsimusi Pärnu leebes stiilis. Ainult Kustas (tol ajal lipnik) Kiršbaum oli enese tuttavate ringis kuulutanud Pihkva suurvürstiks, kes kirjutas alla oma nime kirjaoskamatus tõttu kolme vene ristiga. Pihkva suurvürstiriiki olevat vaja „puhverriigiks“ Vene ja Eesti vahel, kui Eesti saab iseseisvaks.

See oli muidugi niisugune veider jutt, mille kulul sai palju nalja, sest see lipnik Kiršbaum oli niisugune „tsudak“, veider. Keegi loomulikult ei aimanud, et selle taga võis peituda ka mingi reaalne idee — Eesti iseseisvuse idee.

Terve aruga eestlase peajus see idee oli hoopis vajunud sügavasse alateadvusse Vene tsaarivõimu mõjutusel, ning venelasele oli sedavõrt võrastav-metsik kuulata juttu Eesti, Läti, Leedu, Poola iseseisvusest, eriti Eesti ja Läti iseseisvusest, et oleks kindlasti niisuguse mehe lasknud hullumajja viia. Kustas oskas seda ideed siiski nõnda esitada, et teda kuulati kui naljahammast. Ja ta kandis hea meelega, hea mõnuga oma osa, kui aga sellega oleks mõnegi eestlase alateadvusse saadetud iseseisvuse idee kiireke.

Siis jõudis ka Pärnu esimene pomm pealinna revolutsiooni plahvatuse kõminana: Rasputin, see Siberi võlur — vene mužik — tegelik Vene valitseja viimasel ajal, on tapetud. Vaikne Pärnu ka natuke võpatas. Igatahes vähem kui siis, kui lendas Saksa zeppelin üle Pärnu ja viskas alla mõned pommid, kui Pärnu garnison oli õõsi aluspesus Tammistu poole pagemas.

1917. a. veebruaris Kustas määrati oma kompaniga Põhja-Soomes Joensuu linna. Olime oma kolimise teekonnal jõudnud Valga linnani. Seal tundsin juba revolutsiooni hõngu. Inimesed sosistasid üksteisele midagi erilist... ise kahtlaselt ringi vaadates. See oli nakkav.

Valga jaam oli tol ajal tähtis raudteesõlm. See aina kihas sõitjaist-ootajaist. Miskipärast tuli seal alati oodata ja ümber istuda. Valga jaam on minu mälestuses püsinud alati täis reisijaid nii õöl kui päeval, kes seal ruumi ja pinkide puudusel magasid ja tukkusid ehk lihtsalt konutasid kompsude otsas põrandal, kelle seas vahetevahel käis punase habemega raudteetöötaja kell käes hõikas monotoonse häälega: esimene kell, teine kell, kolmas kell — Pärnu, Riia, Tallinna, Pihkva rongile.

Kuid tol ajaloolisel päeval ei tukkunud ega lamand keegi. Kõik sõelused ja sosistasid ärevalt: Peterburis revolutsioon... Ajutine valitsus juba ametis. Valjusti ei julgenud siiski keegi sellest veel hingata.

Pihkvas tuli jällegi jaamas oodata, aga seal oli ärevus juba hoopis teravam, ainult avaldada seda juleti veel vähem. „Nuhid“ aina sõelused rahva seas. Seal sosistati üsna tasa „Tsaarirong“... Kedagi ei lastud välja jaamaesisele. Tsaarirong oli seal redus, ootas saatust.

Eesti Vabadussõjas langenud kangelasi.

Al-kapten J. Rattassepp, lipnik R. Sabolotny, lipnik R. Tiilman.

Viimaks pääsime ka Pihkvast edasi Peterburi poole. Ka tsaarirong oli kuhugi liikunud. Luugas elasime siis tegelikult läbi selle revolutsiooni. Ilmusid vagunisse rõõmsate nägudega revolutsionärid — sõdurid noore, rõõmsa vabatahtliku juhatusel ja palusid viisakalt, et härrad ohvitserid annaksid ära oma relvad, oma mõõgad. Kõik andsid vasturääkimata, ainult mõni vanemas aukraadis ohvitser avaldas oma rahulolematust. Aga andis ikkagi. Nüüd pääsime valla keelepaelad. Keegi ei sosistanud enam ega vaadanud vargsi ümber. Vabadus. Revolutsioon. Tsaari valitsus langenud. Hurraa! Kõik teeveered olid täis revolutsiooni-sõjaväe punaste lintidega.

Peterburis oli siis päris möll. Terve linn sumas lumes, sest oli vabadus — ja kõik olid vabad — trammid, voorimehed, lumerookijad... Kõik ainult hurraatasid, hõiskasid ja sõelused lumes summates.

Me otsisime üles omad — eestlased. Ühine rõõm omadega võis aina süvendada meie joovastust.

Oli üks niisugune mõnede Peterburi juhtivate eestlaste koosolek. Arutati, mis meil tuleb nüüd teha. Kuidas saada ka Eesti rahvale autonoomiat, kui on kord juba helde vabaduste jagamine.

Autonoomia idee oli juba tuttav, seda oli juba Jaan Tõnisson 1905. aasta liikumise mõjul hakanud liigutama. Kõneall oleva koosoleku mõtted liikusid ka autonoomia ümber. Keegi julges ka midagi tähendada föderatsioonist. Aga sellest olevat varajane kõnelda.

Siis aga julges Kustas tulla oma „veidra ideega“. Ta julges ette panna võitlust Eesti iseseisvuse eest. Lüüa end Venemaast hoopis lahti ja asutada oma riik. Üldine naerupahvatus järgnes Kustase ettepanekule. „Kiršbaumil on alati olnud niisugused veidrad ideed, nendega ei saa arvestada. Kust võtame raha, kuidas korraldame posti, raudtee? Kuidas tolli, oma sõjaväe? Kes annab meile selle iseseisvuse? See ettepanek ei saa tulla üldse arutusele. Me ei tee siin nalja, me tulime kokku, et tõsiselt nõu pidada autonoomia küsimustes.“

Kustas jäi jälle üksinda oma Eesti iseseisvuse ideega, Pihkva kirjaoskamatu suurvürstina. See oli kevadel 1917. aastal.

Marva Kalevi Manufaktuur

Valmistab: meeste ja naisterahva mantliriideid, kõiki vormiriideid, ülikonna-, fraki- ja püksiriideid, daamide kostüümi- ja kleidiriideid, õpilaste kalevit, piljardikalevit, villaseid kangaid tehniliseks otstarbeks.

Kõigis paremates riideärides ja rätsepadelt saadaval. — Vaatamata kõrgele headusele äärmiselt odavad hinnad.

Kuidas suur argpüks pani nahka minu Vabadusristi.

JUHAN JAIK.

Nüüd oli hiljuti Vabadusristi vendade päev ja kõik puha niisugused tähtsad asjad. Üle maa sõitsid kõik mehed kokku, kellel oli rist rinnas ning pealinn vahtis neid ja imestas, et vaat' kus on kanged poisid, niisuguseid veel poole rohkem juurde, siis maailm väriseks ja lõdiseks nende ees hommikust õhtuni ja öösel näeks kurja und. Minul aga süda kihvatas alati sees, kui lugesin nende pidustuste eelteateid lehtedes, sest ega palju poleks puudunud, kui minul endal oleks olnud ka niisugune rist. Aga selle risti saamise pani mul nahka ei mitte muu keegi, kui maailma kõige suurem argpüks, keda just nagu kiusatuseks aeti sinna vahele, kui mina tahtsin sooritada oma suurt kangelastööd isamaa ja enese auks. Sest ajast minul on igavene viha nende argpükside vastu, ma vandusin temale ja ta suguvõsale verist kättemaksu ning olen seda teinud ka hoolega. Paljud tema suguseltsist on langenud minu käe läbi, kuid veel ei ole mu viha kustunud selle argpükside suguvõsa vastu.

Aga las' ma parem jutustan asja algusest peale, muidu teie kuulate ja ei saa aru, millest mina räägin. See lugu juhtus, teate küll, seal Lõuna-Võrumaal aprillikuul 1919, või viimaks oli see ka maikuu esimestel päevadel, hästi ma ei mäleta, sest olgu igavesti ära neetud see päev. See oli just Võru all venelaste läbimurde likvideerimisel kui kogu päeva pidasime lahingut ja pressisime punaseid tagurpidi tagasi minema. Esmalt nad läksid selg Moskva poole, kuid viimaks tuli meelde, et õige tagasimineku sünnib ikka nii, kui keeratakse Moskva poole nina, lõuaots, saapaninad ja sinelinööbid. Ja siis nad pistisidki pooljookstes minema ja meie viitsutasime järele. Kõik Moskva poole.

Aga nagu teie teate, seal maapind on seesugune, et siin on kungas, seal on kungas ja vahepeal juhtub lagedat maad. Kui meie jõudsime ühe künka otsa, siis nägime, kuidas punaste väeosa viimased trohikonnad jooksid üle tasandiku teiste kungaste poole, mõned juba ronisid mööda mäe külge üles, nagu hall rotikari. Paugutasime järele oma kergekuulipildujatest, kuid need, kes olid jõudnud juba mäe otsa, paugutasid ka vastu ja meid oli Kasaritsa mõisasse sisse tungimas ainult mõni mees, teised kõik, kellel saabas jala veriseks hõõrunud, või keda kuuliparmude pirisemine pannud sagedasti pikali heitma, ei jõudnud järele.

Ja siis meie mõtlesime nii, et siia nüüd saime küll kerge vaevaga, aga ei ole armas tungida edasi teiste kungaste poole üle lagendiku.

Mõned mehed koguni olid näinud, et punaväed nagu jooksid või tahtnud lipata otsekohe edasi Haanja poole, aga siis olnud näha, kuidas mäe taga kõndinud üks punane komissar, mees suur nagu Koljat, mütsi äärel olnud tal lai punane pael ja õige lai nahk-vöö. Kes ta muud võis olla, kui komissar. See jooksinud seal künka otsast künka otsa, nagaani kukk püsti ja muud kui käsutanud venelasi paigalejäämisele ja vastupanemisele. See võis olla ka õige, sest kindel oli see, et punased kungaste varju jäid peatuma, sest alatasta sealte meie pihta saadetud kuulid mängisid meie kõrva ümber viiulit.

Olime siis seal, mehed tulid kokku ja mõtlesime, et kas nüüd minna edasi või mitte. See oli meil tookord nii rohkem oma teha, aga olime hirmus ettevaatlikud, sest iga asja tuleb enne vaadata, kaaluda, takseerida ja punkteerida ja siis vaadata, mis saab.

Kui meie seal seisime ja hoonete nurga tagant vahtisime kungaste poole, nägime, et maanteel on üks kast, kivi või istukilejäänud laip. Midagi seal igatahes oli, otsekohe keset teed, aga mine sa võta kinni, mis asi see on. Vaatasime, et asi on, aga nime anda ei oska. Sellega siiski kimpu ei jäänud, sest leidis mees, kes Valga tagant Stakelini juurest oli saanud soomuseks kiikri ja võttis selle oma ranitsakotist välja siis, kui oli midagi vaja põhjalikult uurida. Tema seadis selle riistapuu toru otsad selle eseme poole, keeratas rattakesi ja ütles siis:

„Sa kuramuse kurat, see on ju terve kuulipilduja, nad on teda vedanud ja jätnud maha.“

Meeste suud otsekohe kui pumbati vett täis. Meil oli seesuguseid riistapuid ainult üks ja see töötas kusagil kaugemal paremal tiival, millest meie tiival ei olnud midagi kasu. Küll oleks tore saada omale ka üks niisugune, seda enam, et punaste kuulipilduja varustuse koorem nii kui nii langes meie kätte ühes aisade vahele mahalastud hobusega. Materjali oli laialt, aga polnud millegagi välja lasta, laskmise masin on aga silmaga näha, aga kätte ei saa. Mis sa teed ära niisuguses olukorras!

See maapind seal mõisa lähemas ümbruses oli ka nii lage ja lahtine, et vaenlasel kõik näha, nagu oma nägu peeglis. Hiljem on sinna küll istutatud puud ja

ehitatud asunikumaju, kuid siis oli see lage ja paljas, nagu lehma nina. Mine nüüd sellisel maastikul tooma ära kuulipildujat. Kindel on, et punased teda varitsevad ja nägematuna tema juurde ei pääse.

Kuna meil oli kaasas ka ülemus, siis tuli olukorra lahendus otsekohe ülemuse peast. Ta küsis, et kas leidub meie hulgast julget meest, kes läheb toob ära selle kuulipilduja või seab asja nii, et pimedada tulekul see satub ikka meile, mitte aga punastele tagasi.

See oli alles küsimus, millele oli raske vastata, sest maastik, nagu öeldud, oli lage ja paljas nagu lehma nina, millel ei ole mingit hiilimist ega roomamist. Mõned vaatasid ümbrust veel teraselt ja kõigutasid päid, mina vaatasin ka aga jätsin pea kõigutamata, sest mulle siis just nagu torkas südamesse, et kasuta nüüd juhust, nüüd näita, et sina ei ole tulnud sõtta nagu moonamees mõisa põllule, vaid nagu need eestlased, kes teevad tööd kümne küünega enese, naise ja laste kasuks. Kui nüüd ei ole sul julgust panna toime ära-aramata suurt vägitööd, mis paneb ülemustel pea imestust täis, siis ei oska sa kasutada momenti.

Need mõtted tekkisid mul seepärast, et mulle siiski näis olevat võimalik roomata kuulipilduja juurde neljakäpukil maanteekraavi põhja mööda. Mõtlesingi siis, et minu saatus on otsustatud, panen oma elu kaalule ja sooritan kangelasteo. Ronin kraavipõhja mööda kuulipilduja juurde, tõmban ta kraavi ja kui pääsen blindaashi varju, siis punased lakkugu tuhka! Seda maksimi töötamisvärki ma natukene tundsin, teadsin, kuidas panna linti peale ja kuhu nupule vajutada. Igaks juhuks otsustasin võtta kaasa ühe lindike.

„Härra leitnant,“ ütlesin mina surmotsise häälega „mina olen see mees, kes ei hooli omast elust ja läheb toob selle masinake maanteelt ära.“

Leitnant vaatas mulle otsa imestades, sest ega tema ei teadnud ju enne arvata, et tema roodus on seesuguseid kangelasi ja et see pealegi olen veel mina. Suurt kahju temal minust nähtavasti ei olnud, muud kui õssitas veel tagant, et mine ja mine, katsu kas oled mees või mitte.

Siis mina heitsin enese pikuli maanteekraavi, mille põhjas paiguti oli veel vett ja paiguti tuli ujuda kui heeringas selle masina poole, mis vedeles maanteel maas. Liikusin aeglaselt kui tigu, et keegi ei märkaks mu edasijõudmist. Mõtlesin ise kogu aeg, et kui nad siiski näevad, siis saadavad kaela küll niisugust riisipilli, millist ema pole kodus keetnud. Ja arutasin ka, et kas tõesti niisugune asi peaks olema võimalik, et neil seal meelest ei leidub nii hea laskja, kes virutab mõne saja meetri kauguselt oma terakese mulle otse lagipähe. Ainult see kuul tapab, mis tuleb lagipähe, sest minu süda ja muud siseministeeriumi kallimad asjad seisid otsejoones pea taga. Kui aga lagipähe ei satu, siis võib halval juhul saada ainult haavata.

Nagu ma juba ütlesin, mina ronisin kui tigu mööda maanteekraavi põhja ja ümberringi maa oli lage ja sile kui lehma nina. Veerand tundi olin juba käinud, siis mõtlesin, et kui mul see asi nüüd õnnestub, ja saan selle eest mõne risti või raha rinda, siis seda küll ei räägi kellegile, et ma selle eest pidin vedelema maanteekraavis neljakäpukile nagu konn või mõni igavene joodik. Mõtlesin ka, et vaata mis inimese elus tuleb kõik läbi teha, tuleb käia käpuli ja roomata maoli, selle juures veel süda surmahirmu täis. Teine aga käib sõjast kaugemal kahe pika ja peenikese jala otsas, hirmu südames ei mingisugust.

Vahel ma tõstsin oma nina natukene ka kõrgemale ja vaatasin, kas ei saa juba masinale lähemale või kas koguni kanges roomamise tuhinna ei torma temast mööda. See oleks alles tükk kui tuiskaks täie roomamise auruga kallist masinast mööda ja veaks enese vaevaga vaenlasele pihku.

Nägin, et masin oli veel tükk maad eemal, keset teed. Oli igatahes nii, et ühe hüppega pääsed tema varju ja siis saab vaadata, mis teha edasi. Kõik läks väga hästi ja suurepäraselt, arvasin, et punased ei märka mind ja varsti olen tunnustatud kangelane, kuid siis käis kusagil üks pliks ja ma kuulsin, kuidas kuul vingus selle lageda ja tasase maa kohal. Litsusin enese ligi maad ja mõtlesin ikka seda, et kas siis tõesti leidub seal mees, kes laseb mulle otse lagipähe. Ära nad minu näinud on, mis nad muidu algasid jälle laskmist.

Laskmine aga kestis, läks vahel koguni tihedaks, kuulsin mõne kuuli vingumist, ise aga mõtlesin, et no küll on aga mehed, küll lasevad viltu, suuremat hulka kuule ei kuulegi, kuhu nad lendavad, aga selge on, et nad lasevad mind. Kui oleks puhkenud lahing uuesti, oleks meie poolt küljest ka vastu lastud.

Muud kui lasti ja lasti ja mina mõtlesin, et kunas

tuleb üks terakene otse lagipähe. Maanteekraav oli ju sirge, kõik puha üles kungastele näha, mis seal viga sihtida minu lagipea pihta.

Ees kui taga üks ja sama lage ja sirge kraavi põhi, kuhugile peitu pugeda ei ole. Kõige targem oli jääda liikumatult lamama, sest lasku kui kaua nad lasevad, ükskord ikka hakkavad mind ka surnuks pidama ja siis nad ei lase enam.

Olin ikka pikali maanteekraavis, laskmine käis ikka edasi, muud kui lasti ja lasti, aga pihta ei saadud. See kestis juba oma tund aega ning mina mõtlesin, et kui ühe tunniga nad ei taba, kahe tunni jooksul tabavad ikka, kui ei taba kahe tunniga, siis päikse loojaminekuks igatahes hing on väljas.

Päike viimaks läkski looja ning kui arvasin olevat aja, mil minu väiksemaid liigutusi vastaskungastele enam ei märgata, tõstsin pead ja vaatasin ette. Nägin, et see masinake, maksim-kuulipilduja oli teelt kadunud, oli otse nina eest varastatud ära.

No küll see tegi hinge täis!

Ega midagi, keerasin enese kraavi põhjas ümber ja roomasin oma meeste juurde tagasi, just kui see Niiluse jõe krokodill, kellel öeldakse olevat isamaa armastust. Saingi oma meeste juurde välja ja mind võeti suure rõõmuga vastu.

„Kas sina surnud ei olegi“, küsiti minult. „Kust nad su läbi lasksid?“

— „Elus olen ja ükski kuul ei hakanud mulle külge, ainult kõht on nii mudane, nagu ise näete.“

— „Mis see Sass siis, kurat, valetas, et on täitsa surnud.“

— „Missugune Sass?“

— „No see, kes kuulipilduja ära tõi.“

— „Kes tõi kuulipilduja ära?“

— „No Sass ikka. Kui sa terve olid, kas sa siis ei näinud?“

Rohkem mina ei lausunud ega küsinud sõnagi, sest hakkasin asju aimama. Oli mõistlikum vaikida, uurida asja tasapisi ja siis seletada asja nii, et ei jääks teiste ees häppi.

Pikapeale siis selgus mulle, mispärast mina ei saanud kangelaseks ja mispärast mind nüüd ei kutsutud Tallinnasse paraadile, vaid seda kõike au sai omale Sass. Selles süüdi oli see maailma kõige suurem argpüks, missugust teist ei ole loodud halli taeva alla. Ärge arvake, et see olin mina, mitte sugugi, mina olen vahel päris julge mees, aga see argpüks oli see vana pikakõrvaline, see jänes, kes talvel närib õunapuid ja oraseid ning sõjaajal närib teiselt ära Vabadusristi ja kangelase nime. Tema igavene vaenlane, oli just siis arvanud heaks ilmuda kusagilt lagedale põllule, kui mina riskeerisin oma eluga enese, naise, laste ja isamaa eest. Ning punased kungastelt olid hakanud kohe põmmutama teda. Jänes surmahirmus jooksinud tükk aega mööda põldu ringi, üks kuul vilistab otse tal nina ees, teine valge sabajupi taga, vilistajat ennast ta ei näinud, kaugetest paukudest ta suurt lugu ei pidanud ja nii muudkui tantsis punastele põmmutamiseks. Mina loll aga arvasin, et lastakse mind.

No jah, oli siis vaadatud, et minuga on midagi juhtunud, arvestati ka sellega, et punaste tähelepanu on nüüd pööratud sellele narrile jänesele, et nüüd oleks õige aeg, kui teine mees roniks teist kraavi põhja mööda kuulipildujale järele. Teine läks ja tõiigi kuulipilduja ära sel ajal, kui mina ootasin kraavi põhjas, millal üks kuulikene langeb ometigi mu lagipea pihta. Ja see Sass oli veel viinud sõnume, et mina olevat surnud.

Ja siis mina vandusin igavest viha argpüksidele ja tema suguvõsadele.

Igal sügisel olen mina jänesejahtidel esimene mees ja kui saan mõnele tasuda kätte, siis esimene küsimus on, kus sa panid mu Vabadusristi?

Nagu ma juba alguses ütlesin, olen hoolega teostanud seda verist kättemaksu, arvates selle juures ka seda, et kui nemad mul ühe risti panid nahka, siis kui ma nende tõttu ei unusta püssi laskmist ja ikka harjutan nende tabamist, siis kui peaks tulema uskilt mingit kõbinat, siis just oma osava laskmisega teenin selle risti ikkagi ära.

Aga loodame, et mingit kõbinat enam kusagil lahti ei lähe ja elan oma päevad rahuga lõpuni. Aga ega mina pole seda asja ka veel hoopis jätnud. Teised mehed said Vabadusristide eest mõisasüdameid ja muid asju, minul aga on ka tore idee: ostan omale tublisti Vabadussõja monumendi suurloterii pileteid, millega võidan 2 miljonit senti ja siis mõisasüda ja muud head asjad ei pääse kuhugile. See oleks siis niisama hea, kui oleks saanud Vabadusristi.

on parim küürimise ja puhastamise pulber ilmas.

Ükski majapidamine ärgu jätku teda proovimast.

Laboratorium VIRO^A s. Tallinnas.

Iga jalgratas väärib head kummi!

Selleks osutub uue mustri-ga

Michelin

jalgrattakummi,

mis varustatud kaitsemärgiga.

O-ü. „TARMO“

Tallinn, Narva mnt. 6.
Osak. Rakvere, Pikk 5.

A-S. „TEKLA“

Peakontor: Tallinn, S. Karja 13/15.
Telefon 448-18.

Riide ärid:

Haapsalu, Ehte 2	Tel.	1-57
Kuresaare, Kauba 2-a	”	72
Mustvee, Tartu 15	”	62
Narva, Peetri pl. 8	”	2-38
Petseri, Riia 1	”	1-17
Pärnu, Jäneseja 5-a	”	1-10
Rakvere, Turuplats	”	2-85
Tallinn, Suur Karja 15, F-a H. Tofer	”	445-23
Tallinn, Valli 10	”	468-02
Valga, Kesk 11	”	26
Viljandi, Tartu 6-a	”	2-40
Võru, Jüri 5-a	”	1-26

Müügil järgmiste kodumaa vabrikute kaubad:
Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabrik A/S-i
Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O/ü-se
Sindi Tekstiilvabrikute Ühisuse
Eesti Niidivabrikute Ühisuse.

„UNION“

Väike Karja tänav 1.
Passaashi hoovis. Telefon 444-99.

Auru-värvimise, dekateerimise ja keemilise puhastamise tööstus.

E. A. K. Ü. Erahagla

Narva mnt. 6-a, tel. 428-80

STATSIONAARNE RAVI IGAL ERIALAL

Röntgeni kabinet.
Raadiumi ravi.
Elektri ja massaaži kabinetid.
Laboratoorium.
Vesiravila.

A.-S.

„FRANKONIA“

Akna-, peegli- ja teised klaasid.
Metsamaterjal.
Ehituste klaasimine.
Peeglid, mööbli- ja autoklaasid.

KONTOR: Tallinn, V. Pärnu mnt. 19, tel. 463-36
KAUPLUS: Tallinn, V. Pärnu mnt. 31, tel. 463-37
TÖÖKODA: Tallinn, Raua tänav 25, tel. 303-97
LAUALADU: Tallinn, Petroleumi 4, Schvartzi hoov, telefon 312-09.

A/s. FRANZ KRÜLL

MASINAEHITUSEVABRIK

Tallinn, Kopli 68. Oma keskjaam nr. 425-35 Osakond Tartus, Raekoja 13. Tel. 17

Vabrik valmistab võistlemata headuses igat seltsi:

Masinaid ja sisseseadeid, nagu aurukatlaid, veskimasinaid, veeturbiinid, puutööstusmasinaid; malmi ja vase valamise joonestuste ja mudelite järele; põllutööriistu ja masinaid: atru, äkkeid, heklimasinaid, viljasorteerijaid, kartulivõtmise masinaid, loorehasid, õleveskeid, ristikehina peksuaparaate iga viljapeksumasina tarvis kõlbulikke.

Nõudke eelarveid ja hinnakirju

Tööde eest täielik vastutus

L. Goldberg

Kõige kasulikum ostukoht moe-, pudu-, kübarate- ja hooaja kaupades ainult Tartus, Künini tänav 6.

Kõiki maatri värve ja tarbeaineid soovitab

E. Günther

Rohu- ja värvikauplused
Tallinn Tartu Viljandi.

VABADUSSÕJA MÄLSTANISE KOMITEE
RAHALINE LOTERII

VABADUSSÕJA ÜLERIIGLIKU MÄLSTANISAMBA PUSTITAMISEK/ TALLINNAS/ VABADUSSÕJA RAHALISE LOTERII KUPONG

Eesti Ühistegelise Kindlustus-Keskselts

Vastastikuste kindlustus-seltside keskkorraldus.

Edasikindlustus.
Nõuanne.
Välisrevisjonid.

TALLINN, Suur Karja tän. 19.
Postkast 122. Kõnetraat 426-83.

Karbitööstus

M. Dresselt ja A. Krik

Tallinn, S. Karja 21

KLISEETÖÖSTUS

ARTUR HAAV

Tallinn, Suur Karja 21
Telef. 456-48.

JOON, VÕRK. VÄRVI KLISEED.

Suvitushooaja autobuseliinid:

Tallinn — Võsu

Ühendus 3 korda nädalas 15. V. — 15. IX.
TALLINNAST: igal teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval kell 17.00.
VÕSULT: igal esmaspäeval, kesknädalal ja reedel kell 5.30.
Sõiduhind Tallinn — Võsu Kr. 3.50.

Tallinn — Pärnu

Ühendus äripäeviti 1. VI. — 1. IX.
TALLINNAST kell 17.00. PÄRNUST kell 5.00.
Sõiduhind Tallinn — Pärnu Kr. 3.50.

Tallinn — Haapsalu

Ühendu äripäeviti 1. VI. — 1. IX.
TALLINNAST kell 16.00. HAAPSALUST kell 6.00.
Sõiduhind Tallinn — Haapsalu Kr. 2.50: sinna ja tagasi Kr. 4.00.

O/ü. „MOOTOR“ Tallinn, Kopli 38, tel. 450-52.

Autobuse jaam Tallinnas, Veneturul, tel. 305-45.

Sõida autobusega! Autobus on kiirem ja mugavam liikumisabinõu.

Inglise

Austin

autod.

A. J. S. Velocette James
mootorrattad

A.-S. Kapsi & Ko
Tallinn, Harju 46.

AKTSIASELT

ÜHISELU

TALLINNAS, PIKK 42
KÖNETRAAT 442-04

**T
R
Ü
K
I
K
O
D
A**

Valmistab igasuguseid
TRÜKITÖID

Laos igasugus. vallavalitsuse ja
vallakohtu raamatud ja planketid
Notaritele volikirja planketid
Advokaatidele kohtuotsuse
planketid.

NOODITRÜKK

Töö korralikule ja läpsele valmis-
tamisele pannakse erilist rõhku.

A.-S. „EESTI REISIBÜROO“

Peakontor: Tallinn, Kinga 3, telef. 433-20

Osakonnad:

Tartu, Suurturg 7, telefon 3-72. Pärnu, Endla
majas, Rüütli tän., telef. 1-13.

Telegrammi aadress: Erbo, Tallinn ehk Tartu.

Raudtee piletite müük: a) Kodumaa kõikidesse jaama-
desse. b) välismaa kõikidesse Euroopa ja teiste mand-
rite suurematesse linnadesse.

Laevapiletite müük: kõikide kodumaa ja Baltimere
liinidele, b) okeanilaevade piletid inglise, saksa prant-
suse, rootsi, hollandi, itaalia ja ameerika laevaliinidele
kõikide maailmaosade suurimasse sadamasse.

Esitus ja agentuur kõikidelt suurteilt Euroopa reisi-
büroodelt. Rahavahetus ja valuuta ost-müük reisijatele.
Välismaa passide ja viisumite muretsemine. Ringreis-
piletid turistidele terves Euroopas — Õhusõidupiletid
„Aero“, „Deroluffi“ ja „Loti“ liinidele. Kohalikkude
omnibussi liinide o.-f. „Mootor“ ja teised.

Kodumaa nahkasjade müük reisijatele ja turistidele.
Nõuanded ja arvestused reisude kohta tasuta.

O. KILGAS A/S

VALMISTAME MOODSAID

KLEIDI-, MANTLI- JA

VOODRIRIIDEID,

SUKKI, SOKKE,

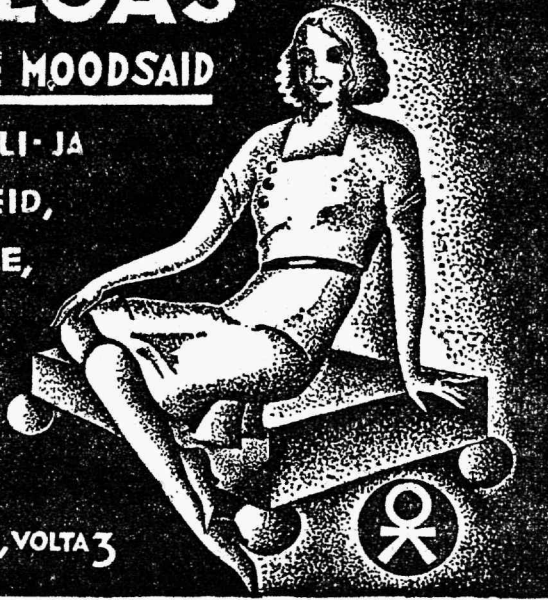
PITSE,

PAELU,

TRIKOOD

JNE. JNE.

VABRIK: TALLINN, VOLTA 3

AINUKE ÜHISTEGELINE JA MAJANDUSLIK RAHVALEHT

„ÜHISTEGELISED UUDISED“

on praegu kõige loetavam ajaleht maal

Praegune raske aeg paneb iga kodaniku mõtlema ja kaalutlema oma elujärje üle ning otsima abinõusid majapidamise korrashoidmiseks. Sellejuures ei pääse kuidagi mööda ühistegevusest kui parimast omaabi korraldusest ja peab selle liikumise arenemist püsivalt jälgima. Siin on igale põllumehele parimaks abimeheks ja nõuandjaks kõige loetavam ühistegelise ja majanduslik nädalleht

„Ühistegelised Uudised“

Selles pannakse erilist rõhku majanduslikule informatsioonile, turu- ja hinnatarvetele, põllumajanduse päevaküsimustele, asjalikkudele seisukohavõtmistele majandus-
likkude küsimuste üle jne.

Perenaistele on lehes mitmekülgne ja huvitav „Kodu osa“, milles käsitatakse kodu-
majapidamist, tervishoidu, aiandust jne. jne. Aasta lõpul on võimalus seda erira-
matuna kokku kõita.

See teffimishind on ainult 1 kroon aastas.

Kõik põllumehed olgu ühistegelased ja lugegu „Ühistegelisi Uudiseid“

TOIMETUS JA TALITUS:

Narva mnt. 27, Tallinnas. Tel. Eteka 16 ja 425-46

Tervist hoovab

Saku

õllest.

Eesti Elektrimasinate Ehituse A/S

end. „VOLTA“ Tallinn

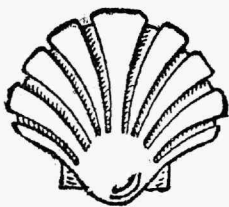
Elektri ventilatsiooniseadmed.

Elektri pumbad ja vesivarustus-automaadid.

Elektri triikraud.

Elektri põletispude saed.

Elektri mootorid, dünamod ja aparaadid.

BENSIIN - AERO-SHELL

Kui tahate praegusel rahakehval ajal saa-
vutada kokkuhoidu, siis

tarvitage ainult inglisi

SHELL — Bensini, mis on ökonoomsem ja seega
odavam jõuline Eesti turul.

SHELL — Lennubensini, mis kindlustab hädahoitu
lennu ja hoiab mootori rikete eest.

SHELL — Lennukite määrde õli AERO-SHELL,
omab suurima määrimisvõime ja võimal-
dab suurima kokkuhoiu ka kõige tuge-
vamajooliste mootorite juures.

SHELL — Autoõlid hoiavad Teile masinad rikete eest.

Peakontor:

THE SHELL COMPANY OF ESTONIA, LTD. LONDON

Tallinn, Merepulestee 17.

Telef. 305-94, 310-54.

VABADUSSÕJA MÄLESTAMISE KOMITEE
RAHALINE LOTERII

1
KRO

1
KRO

PEAVÕITAJATI
2000000

VABADUSSÕJA ÜLERIIGLIKU MÄLESTUS-
SAMB A PÜSTITAMISEKS TALLINNAS.
VABADUSSÕJA RAHALISE
MÄLESTAMISE KOMITEE LOTERII KUPONG

**Vabadussõja üldmonomendi püstita-
mist toetada on iga isamaalise koda-
niku aukohustus!**

Tehke seda, omandades ja levitades Vaba-
dussõja Mälestamise Kom. suurloterii pileteid!

KLİŠEE TÖÖSTUS

V. REBANE & Co.

TALLINNAIA4
TEL. 464-97

IGASUGUSED
KLİŠEED.

ESMAJÄRGU HEADUS!
MÕODUKAD HINNAD!

AKC. ROSS.

EKSPORT-KALÄÄRI

LIISA BORN

Estonia pst. 13.

Äri tel. 301-58. — Kodune tel. 309-25.